MINDEBLADE OM

SØREN RASMUSSEN

FRISKOLELÆRER PAA RØSNÆS

f. 21. MAJ 1838

Ved **Bent Rasmussen.**

Jeg skal efter Opfordring bringe en Skildring af min Far i Anledning af, at det i Aar er 100 Aar siden, han blev født, idet han uimodsigeligt har udøvet en stor Gerning, især paa Røsnæs.

Søren Rasmussen tilhører en gammel jydsk Bondeslægt, som fører sit Slægtsregister tilbage til 1612. Slægten stammer fra en Gaard i Kirkebyen Adslev mellem Aarhus og Skanderborg. Gaarden hørte ind under Skanderborg Ryttergods, og dens Ejere var altsaa »Kronens Bønder« og derfor ikke saa undertrykte, som Bondestanden ellers var paa hine Tider.

Hans Bedsteforældre: Selvejerbonden Peder Jensen og Hustru, Margrethe Rasmusdatter, i Adslev, havde 8 Børn, 7 Døtre og 1 Søn, ikke mindre end 4 af Døtrene hed Ane, deriblandt Farmor, de andre tre havde eet Navn til.

Peder Jensen og Margrethe levede sammen i Ægteskab i 63 Aar, saa de kunde have fejret baade Guld- og Diamantbryllup, hvis den Slags fejredes i de Tider, hvad det nok ikke gjorde. Han var kendt som en dygtig Landmand, anset paa sin Egn, og hun skal have været en overmaade dygtig Husmoder.

Over Husfaderens Plads for Bordenden i Dagligstuen stod følgende Vers:

Ved dette Bord
Tal Sandheds Ord,
Lad dennem vær',
Som borte er.

Af hans opbevarede »Chifferbog« kan ses, at han var dygtig saavel til Skrivning som Regning.

Om sine Forældre fortalte Far:

Mine Forældre, Rasmus Pedersen og Ane Pedersdatter, overtog vistnok i 1820 den Ejendom i Jexen, hvor de senere indrettede Kro. Da Far og Mor overtog Gaarden, var der 120 Tdr. Land til, hvoraf en Del var temmelig god Muldjord; men en stor Del laa hen i Lyng. Der hørte ogsaa en Del Skov og Eng til. Faders Far var temmelig fattig, saa han maatte tidlig ud at tjene. Han fik Plads hos Gaardejer Peder Jensen i Adslev. Denne var i alle Tilfælde rig paa Børn; thi han havde 11 Døtre, hvoraf de 4 døde, inden de satte Bo, og 1 Søn, som var den yngste.

Manden med de mange Børn var meget tilfreds med sin Tjenestekarl, da han var driftig, virksom og paapasselig. Peder Jensen stammede fra Stjær, hvorfra ogsaa Rasmus Pedersens Far stammede, endogsaa fra samme Gaard. De var altsaa i Slægt med hinanden.

Peder Jensen kunde som sagt godt lide sin Karl, men een Ting kunde han ikke lide, og det var, at den fattige Knægt turde vove at kaste sine Øjne paa en af Døtrene. En Gaardmand fra Bering fik derimod venlige Øjne og Tak til, fordi han bejlede til hende (Ane). Han havde Gaard og Gods, og den Bestemmelse blev hurtig taget, at Ane skulde være lydig og tage imod det solide Tilbud. Gaardmanden fra Bering — to af de andre Døtre var allerede gifte med Gaardmænd i Bering, saa Ane var blevet Nabokone til sine Søstre, hvis hun havde giftet sig med ham — besøgte stadig Adslev og Kæresten; og Ane maatte pligtskyldigst følge ham paa Vej efter hvert Besøg. Naar Ane saa tog Afsked med ham og vendte tilbage, sad Ras-

mus Pedersen bag et Hegn eller laa i en Grøft for at modtage sin allerkæreste Ven.

Da det opdagedes, at dette Venskab vedligeholdtes, blev Ane sendt til en Søster, der var gift med en Gaardmand i Mjesing, for at fjerne de to elskende fra hinanden; men ingen Forsigtighedsregler hjalp. Ane og Rasmus lovede hinanden at være tro i Liv og Død.

Den sidste Trusel var, at naar Ane ikke vilde lyde sine Forældre, saa vilde hun blive gjort arveløs. Dette blæste de to unge kun af, og saa blev Brylluppet holdt i Adslev, hvor Præsten bl. a. sagde i sin Tale: »Han haver hverken Far eller Mor«.

De overtog saa Rasmus Pedersens fattige Hjem i Jeksen.

Han var fuld af Drift og Lyst til at skaffe sin trofaste Veninde et lyst, rigt og godt Hjem.

Han tog fat paa Arbejdet med begge Hænder og forvandlede Lyngen og Sandjorden til frugtbare Marker. Han blev for sin Dygtighed en æret og anset Mand, som fik Bevilling til at føre Krohold.

Han havde bygget en temmelig anselig Ladebygning og igennem den en høj Port, som var Indkørsel til selve Krogaarden. Over Porten stod med kongelig Krone over: »Kgl. privilegeret Kro«. Kroholdet vilde Ane sørge for blev passet godt i alle Maader, medens Rasmus Pedersen selv drev Jorden. Begge Dele lykkedes, og efter nogle Aars Slid var de temmelig velstaaende Folk.

Rs. Pedersen var i en Del Aar Fattigforstander, og Ane sagde altid senere: »Gud bevaarhres, hvor de fattige havde det godt, medens Rask (ɔ: Rasmus) var Fattigforstander«.

Da Peder Jensen saa, hvordan de klarede sig, blev Forholdet godt, og Ane fik vist sin Arvepart.

I Kroen fødtes 8 Børn, hvoraf de fire blev kendte Mænd, hver paa sin Egn. Per blev Gaardmand og Sognefoged i Jexen. Hans Navn blev kendt ud over Landet i Provisorietiden, idet han, skønt Sognefoged, nægtede at

opkræve de provisoriske Skatter. Han maatte derfor en Tid vandre i Arrest, men Egnens Befolkning hædrede ham ved at afholde en større Fest ved hans Løsladelse og skænke ham en Char-à-banc-Vogn. Han var en af Stifterne af Bering Valgmenighed. En anden Broder var den i grundtvigske Kredse kendte Møller Jens Peter Rasmussen, Aalsø ved Grenaa. En tredie Broder, Thøger Rasmussen, Far til afdøde Friskolelærer Hans Rasmussen, Ellede, Farfar til Koncertsanger Thøger Rasmussen, Aarhus, var Lærer i Aalsrode ved Grenaa, ogsaa grundtvigsk. Endelig som den yngste af Brødrene min Far, Søren Rasmussen.

Han fødtes den 21. Maj 1838 — i Kirkebogen i Adslev staar 22. Maj, men hans Mor holdt paa, at det var den 21. Maj, og det har altid været den Dag, Fødselsdagen fejredes; thi, sagde Far, Mor maa da vide det bedre end Præsten. Han var 9 Aar yngre end sin Broder, Jens Peter, saa denne var straks ikke glad ved Familieforøgelsen, da han var vant til at sove hos sin Mor, og nu blev hans Plads optaget.

Rasmus Pedersen havde opdaget nogle gode Lerbakker paa Marken. Han fik Leret undersøgt, anlagde Tegiværk, anskaffede Maskiner o. s. v. og fik fat paa nogle Lippe-Detmoldere (et lille tysk Fyrstendømme), der var gode Teglbrændere. — Det gik bogstavelig talt strygende, og Stenene fik god Afsætning; men da der var gaaet 5—6 Aar, var Leret brugt op.

Der har været et broget Folkeliv i Jeksen Kro. Egnens Bønder kom der, og alle de mange Vogne, der holdt ind, naar de kørte til eller fra Ols-Marked (St. Olufs) i Aarhus. Hestetrækkere kom med Hestekobler o. s. v. — I Kroen boede en af Napoleon den Stores gamle Grenaderer, som efter Slaget ved Waterloo (i Begyndelsen af 1815) var galt afmarcheret, gik mod Nord i Stedet for mod Syd, og kom til Jeksen Kro, hvor han fik sit Opholdssted til sin Død. Han havde et lille Sovekammer op til Skænkestuen, og var han gaaet til Ro, naar Markedsgæsterne kom hjem

fra Aarhus, kunde de somme Tider begynde at tale nedsættende om Napoleon, og kort Tid efter viste den gamle Grenader sig, svingende sin Sabel, og saa fortalte han om sin Helt, Napoleon — og saa havde Gæsterne opnaaet deres Hensigt. Far satte megen Pris baade paa ham og Lippe-Detmolderne.

Moderen sørgede for, at Børnene ikke kom i Skænkestuerne, naar der var Folk.

Da Far var 4—5 Aar, faldt han i en Mergelgrav et Stykke fra Gaarden. Han var utvivlsomt druknet, hvis ikke hans Ven, Hunden Trofast, havde bjærget ham i Land og derefter tilkaldt Hjælp. Ikke sært, at han altid holdt saa meget af den. Maaske det var derfor, at en Spaakone spaaede, at han først skulde dø som en gammel Mand.

Rs. Pedersen byttede det hele væk i 1844 eller 45 mod en Gaard paa ca. 50 Tdr. Land i Stilling. Han begyndte straks at mergle, da han havde set de gode Resultater, han havde haft af det i Jeksen.

Far kom saa til at gaa i Skole i Stilling — i en af de gamle Rytterskoler (Kong Frederik den 4.s), hvor der over Indgangen stod det kendte Vers:

„Halvtredsindstyve Aar,
Gud, har du mig opholdt,
at Sygdom, Krig og Pest
mig intet ondt har voldt."

Han tumlede sig som de andre Stilling-Drenge ofte i Stilling Sø og blev meget dristig til at svømme. Utallige Gange svømmede han over Stilling Sø og tilbage igen uden at gaa i Land paa den modsatte Bred. Ja, han svømmede ogsaa ofte over Skanderborg Sø. En saadan Gang kunde han ikke komme i Land og hvile, da der her opholdt sig et helt Selskab. Han kom ind i nogle Siv, men naaede mere død end levende tilbage. Endnu højt oppe i Alderen svøm-

mede han ofte med mig paa Ryggen ud i Kalundborg Fjord.

Far blev 22. April 1852 udskrevet af Skolen i Stilling med mg for Kundskaber og Forhold. Han konfirmeredes 3. Oktober 1852 af Pastor A. J. Schjørring.

Far vilde gerne være Lærer ligesom hans ældre Broder, Thøger, men det vilde Bedstefar ikke give sit Minde til. »Du skal i alle Tilfælde først staa din Læretid ud enten som Købmand eller som Haandværker.« Skulde han i Handelslære, skulde det være i Grenaa, men han kunde komme i Snedkerlære i Skanderborg, og dette valgte han, særlig fordi han saa ikke havde saa langt hjem til sine kære Forældre i Stilling.

Han kom i Lære hos Snedkermester L. Lindberg i Skanderborg. Det var en stor Virksomhed med 4—5 Svende og lige saa mange Drenge. Da han drog hjemmefra, fik han naturligvis Formaninger med paa Vejen. Hans Mors Ord kunde han huske lige til sin Død, og det var: »Spar paa Laaget, min Dreng, Bunden sparer nok sig selv« og »Hold dig fra alt daarligt Selskab, glem ikke at bede dit Fader vor«.

Hvorledes det gik med det økonomiske, ved jeg ikke, men spare var han nok nødt til, da det ikke var mange Skillinger, han fik mellem sine Hænder. Han boede som de andre Læredrenge hos Mester, og Madam Lindberg havde stor Omsorg for de unge Lærlinge. Han forsømte aldrig senere at besøge dem, naar han var i Skanderborg, og blev altid modtaget med aabne Arme.

Læretiden var 5 Aar. Læredrengene skulde jo meget tidligt op, da Værktøjet skulde være lagt frem, til Svendene kom, og sent blev det om Aftenen, da de holdt op ved Nitiden, og saa skulde Drengene gøre rent i Værkstedet.

Tonen paa Værkstedet var vel hverken værre eller bedre end andre Steder i de Tider, og Far lærte da ogsaa at bande.

Naar han en Gang imellem fik fri for at besøge sine gifte Brødre, Møller J. P. Rasmussen, Aalsø, og Lærer Thøger Rasmussen i Aalsrode ved Grenaa, spadserede han de 8—9 Mil derop.

Brødrene hørte til de »vakte«, og han var da en Gang med til »gudelig Forsamling«. Dette greb ham saa stærkt, at han følte sig som en stor Synder, men nu, lovede han sig selv, skulde det være forbi med at bande, og siden kom der vist aldrig en Ed over hans Læber.

Han var blevet saa grebet, at han, da han kom hjem til Skanderborg, talte til de andre Drenge og Svende paa Værkstedet om sin dejlige Oplevelse. Han begyndte at læse for dem af det ny Testamente efter Fyraften, og det gik en Tid, men for Far blev det Vækkelsen.

Da han havde aflagt Svendeprøve og faaet en fin Anbefaling af Mester, sagde han snart Høvlen Farvel.

Han gentog sit Ønske for sin Far om at blive Lærer, og saa kom han op hos Aalsø-Mølleren, i hvis Værksted han kunde snedkerere samtidig med, at han hos sin anden Broder, Lærer Thøger Rasmussen, blev forberedt til Lærergerning.

Allerede 1. November 1859 bliver han Substitut (Vakancelærer) i Tved Skole paa Mols. Her er han i 3 Maaneder og faar en smuk Anbefaling af Pastor F. Holm i Tved. Han skriver bl. a., at »han med redelig Flid har stræbt at gøre Undervisningen saa frugtbar som muligt, og har han dertil omgaaedes Børnene med Mildhed, ligesom i sin øvrige Færd eksemplarisk og værdigt«.

Han kom da ind paa Blaagaards Seminarium 1861 eller 62, og det varede ikke længe, inden han fandt ud i Vartov, og han blev nu en stadig Gæst her under Grundtvigs Prædikestol. Dette fik Betydning for ham for hele Livet. Til sine sidste Aar havde han altid »Kristenhedens Syvstjerne« eller en anden af Grundtvigs Bøger med paa Rejse og læste dem flittigt, ogsaa til andre Tider.

Han kom ind i Vennekredsen og sluttede Venskab for

Livet med Mænd som Ernst Trier, Ludvig Schrøder, Nørregaard og Baagøe. Paa Seminariet havde han saa gode Venner som Niels Thomsen (senere Friskolelærer i Ubberup ved Kalundborg), Bendtzen, Vallekilde, o. fl.

Han finder sin elskede Sofie.

Det blev, vil mange sige, et mærkeligt Træf, at han fandt sin Brud; men selv vilde de sige, at det var Guds Styrelse.

I 1863 mødte han en Dag paa Gaden en Væversvend, Hans Rasmussen, som han var kendt med fra Vartov. Han saa, at han gik og ømmede sig paa Fødderne. Han spurgte da, om Skoene trykkede. Ja, det gjorde de da. Kom saa med op og laan et Par hos mig, jeg bor lige herved. Skoene passede, og Hans Rasmussen, senere Lærer i Bregninge paa Taasinge, kom saa en Dag med Indbydelse til Far ud til sine Svigerforældre, Boghandler Jens Chr. Jensen, Gothersgade. Her samledes ofte en Del af den grundtvigske Ungdom. Husets to Døtre, den ældste Olette og den 15-aarige Sofie sang dejligt og kunde faa de unge til at synge med. Det var Salme- og Fædrelandssange, der lød. De hørte ogsaa med til Vartov. Ogsaa nogle af de ældre fra Vartovkredsen samledes her. Jeg skal kun nævne enkelte Navne som Klokker Mouritzens, Handskemager Spangenbergs, Handskemager Larsens o. fl.

Husfruen, Caroline Jensine, var den gladeste af de glade, og hun kunde ogsaa synge med, naar Sofie spillede Klaver. Mormor var ægte Københavner. Man kunde høre det af hendes Udbrud: »Far ejede sit eget Hus paa Hjørnet af Østergade og Integade« (senere »Politiken«).

Far blev en regelmæssig Gæst i Huset, og den unge Pige, Sofie, med de guldgule Lokker vandt hans Hjerte; men hun var jo saa ung, ikke konfirmeret endnu.

Saa kom Krigen i 1864, og Far indkaldtes til Krigstjeneste. Under Øvelserne paa Fælleden faldt han paa Grund af Aareknuder. Han skulde indstilles til Kassation,

men bad om at faa Lov til at gaa med. Hans Ønske blev opfyldt, saa man kan sige, at han gik frivilligt med.

Han kunde ikke rejse uden at have faaet Sofies Ja, og en Aften, da de spadserede paa Volden, som dengang endnu omgav Byen, friede han og fik hendes Ja. Maaske var Forældrene lidt bekymrede; thi Sofie var endnu saa ung, ikke 16 Aar, men de holdt trofast sammen Livet igennem i et saare harmonisk Samliv.

Det var strengt for dem at skilles, men Far maatte af Sted. Han blev iøvrigt snart Korporal og forstod paa en god Maade at opmuntre Kammeraterne, fortalte en af hans gamle Kammerater, afdøde Gaardejer Jens Jensen, Udby paa Møen.

Af et Brev fra hans Mor citerer jeg:

„Det har jo været en streng Tid for dig, kære Søren, at forlade din kære Sofie, og lige saa strengt for din kære Sofie at se dig tage Tornyster paa Nakken og sige Farvel til dig. Ja, smerteligt maa det have været for jer begge to; thi den Tanke maa jo være opkommet hos jer: Mon vi skal se hinanden oftere, eller det er sidste Gang. Men vi haaber dog nok, at Vorherre vil sende dig frisk og rask hjem igen — — —

Vi vil ønske og bede til Gud for dig, kære Søn, at Vorherre vil holde sin beskærmende Haand over dig og følge dig paa alle dine Veje. Og nu til Slutning sendes dig en hel Mængde Hilsener fra dine gamle Forældre

Rasmus Pedersen og Ane Pedersen."

En Tid var han Huslærer paa Rønnebæksholm hos Pastor C. I. Brandt.

En af Døtrene blev gift med Amtmand Bardenfleth, Vejle. Hun kom hen til mig, da de grundtvigske Valgmænd var samlet i Aarhus i dette Aarhundrede for at vælge Medlemmer til det kirkelige Udvalg, og sagde: Jeg hører, at De er Søn af min Barndomslærer, Søren Rasmussen. Han var en prægtig Mand og en ualmindelig herlig Lærer.

Sin Lærereksamen tog han i 1867 fra Blaagaards Se-

minarium med »meget duelig«. Jeg ved kun af, at han har vist sit Eksamensbevis frem een Gang, og det var et af de første, maaske det første Aar paa Refsnæs, da en Mand havde sagt: »Den nye Lærer har nok ingen Eksamen«.

Han blev straks Lærer paa Blaagaards Seminarium og havde nu de bedste Udsigter for Fremtiden i økonomisk Henseende.

Kaldelsen.

Fars gode Ven, Ernst Trier, havde begyndt sin Højskole i Vallekilde. Han var en Tur paa Samsø i Sommeren 1867, hvor han talte ved et Møde paa Bøgebjerg.

I Baad skulde han sejle hjem, men de maatte paa Grund af Vejret lægge ind ved Aagerup Strand paa Røsnæs.

Trier kom op hos Gaardejer Mads Pedersen (nu J. P. Jensens Gaard). Her var desuden Naboen, Gaardejer Ole Pedersen, og Gaardejer Lars Pedersen m. fl. Trier talte om den fri Skole. Senere spurgte de Trier om, hvad de skulde gøre; thi Børnetallet i Almueskolen i Ulstrup var nu saa stort, at de nok skulde ansætte en Lærer til.

Trier blev Fyr og Flamme og talte videre til dem om Friskolen og om Kristen Kold, saa han fik varmet deres Hjerter for Sagen. Jeg kender den Mand, som I skal have, sagde Trier. Lars Pedersen sagde: Lad os først tale med min Kone, Maren, om Sagen. Hun var med paa det.

Ernst Trier rejste til København, og en Dag stod han paa Blaagards Seminarium og fortalte om de prægtige Mennesker ude paa Røsnæs, som nu vilde have en Friskole, og du skal tage derud. Far blev grebet af det, men først maa jeg tale med Sofie, med Tang og Fru Tang om Sagen. (Fru Tang var som en Mor for mange af de unge).

Naa, det endte med, at Far sagde Ja; thi han følte sig kaldet dertil af Gud, som han sikkert havde bedt om at »skyde sig Raad i Sinde«.

Mor var Lærerinde, først i Frk. Büchs Institut og senere hos Folketingsmand Sophus Høgsbro.

Til Røsnæs.

I September 1867 kom Far til Røsnæs. Ved 25 Aars Jubilæet udtalte Far:

»Da vi i Dag for 25 Aar siden begyndte Refsnæs Friskole nede i Aagerup hos de trofaste Støtter Lars Pedersen og Hustru, da skete det i al Stilhed og Ydmyghed fra vor Side med lønligt Haab om, at Gud vilde lægge sin Velsignelse i Arbejdet.

Hver Gang jeg tænker tilbage paa de halvtredie Aar, i hvilke Friskolen holdtes i Lars Pedersens Hus, saa staar den Tid for mig i en yndig straalende Belysning.

Personlig blev jeg plejet og omfattet i dette Hus med en saa faderlig og moderlig Ømhed, som jeg med Guds Hjælp aldrig skal glemme.

Jeg har tit undret mig over, at et af Egnen saa aldeles ukendt Menneske som jeg kunde blive modtaget med den Aabenhjertighed og Tillid, som straks blev mig til Del af Refsnæsserne. Jeg havde aldrig staaet i Forbindelse med nogen som helst herude fra, før jeg lige dumpede ned paa Halvøen.

Det var Trier fra Vallekilde, som fik mig herud. Jeg havde det godt hos Tang, var Lærer ved hans Børneskole i København. Der var nok for mig at bryde op fra, da Forstander Tang og hans Hustru havde været saa meget for mig som kun faa Mennesker.

Børnene i Skolen var flinke, og enkelte af dem holdt jeg meget af. Min Kone var Lærerinde hos Sophus Høgsbros i København, og alt skulde jeg nu forlade for at drage ud til aldeles ukendte Folk; men Triers Skildring af Lars Pedersens Hjem, og de Folks Elskværdighed, han var truffet sammen med, var i den Grad overbevisende for mig, at jeg straks var rede til Opbrud.

Et gammelt Ord: »Elsk mig lidt og elsk mig længe!«

mindes jeg tit, naar jeg tænker paa min Ankomst til det Hjem, hvor jeg skulde tilbringe saa lykkelige Aar.

Der var slet intet Væsen gjort for Modtagelsen af »Degnen«, som Børnene kaldte mig i den første Tid. Man passede sin Dont, lige til Gaardejer Lars Nielsen, Ulstrup,

Den gamle Gaard i Aagerup, hvor Skolen holdtes 1867—70.

kørte ind i Lars Pedersens Gaard med mig (han havde hentet Far i Kalundborg, hvortil han var kommet med Diligencen fra Roskilde; thi der var kun Bane fra København til Roskilde den Gang).

Lidt mørke i Huden saa alle Mandfolkene ud af Støv fra Ærterne, men veltilfredse, fordi de havde faaet det sidste Læs Ærter i Hus. Støvede Ansigter kan ogsaa være tiltalende, især naar Tilfredshed og Aabenhed lyser ud af Øjnene og et jævnt og mildt »Velkommen« slaar én i Møde paa ukendt Sted.

Jeg trængte til dette »Velkommen«; thi jeg synes den Dag, at alt saa saa travrigt ud. Vejret var lidt tungt, Markerne golde, Sæden indhøstet, ingen Skove, ingen

Plantning, kun nøgne Gaarde og Huse. Det sandede, bakkede Landskab lige fra Nyrup til Omdrejningen ved Aagerup vidnede just ikke om noget Eden, og jeg var ikke langt fra at tvivle paa, at jeg blev gammel paa Refsnæs.

Det blev jeg dog — Tvivlen til Trods — alligevel.

Der staar paa Rasmus Rasks Mindesten: »Der er ingen Ven, der kan sammenlignes med Virksomhed, den, der arbejder, synker ikke hen«. Disse Ord fik jeg Erkendelsen af, da vi fik Skolen begyndt den 9. September 1867.

Skolestuen var kun lille, og der var lavt til Loftet, men der var ogsaa kun 9 Børn at begynde med, saa det i det Ydre var en jævn Begyndelse.

Vi fik lavet et Par Borde og Bænke, og det var alt, hvad vi havde af Skoleinventarium.

Ogsaa de indre Betingelser for et dygtigt Skolehold var smaa. Jeg havde kun den eneste pædagogiske Grundsætning at hjælpe Børnene til at være Børn saa længe som muligt.

»Kun Spiren frisk og grøn i tidlig Vaar« staar der i en af Grundtvigs Sange, og det var for mig Hovedsagen at finde og give dem den Næring, der kunde holde dem friske. En saadan Føde mente jeg den Gang, og mener det endnu, var det mundtlige Ord.

Dette Ord maa være blevet en Del af ens Sjæl for at gøre Virkning paa Tilhørerne. Det var altsaa den første Betingelse for et godt Samarbejde, at jeg selv havde et levende Ord til de Børn, som i Dag for 25 Aar siden bænkede sig om Bordene i Aagerup Friskole, som den hed den Gang.

Jeg havde en Mængde gode Ting, som jeg den Gang selv i hvert Fald var fuldstændig optaget af. Jeg kunde sige, som Ingemann lægger Holger Danske i Munden: »Til Sagn og Sange og Eventyr jeg lytted', da jeg var lille«, og det var disse Sagn og Sange og Eventyr, det var min største Glæde at faa Lov at meddele andre.

Det gaar ikke saa nemt at holde »Spiren frisk og

grøn«, som en ung begejstret Mand antog, og tit syntes jeg, Spiren falmede i Stedet for at grønnes. Jeg maatte da over til Kristen Kold, Friskolernes Fader, for at udløse mine Bekymringer for ham, og for Tvivl gav han mig Tro og Haab for Friskolens Fremtid paa Refsnæs.

Som Slutning paa vor lange Samtale sagde han: »Nu skal De blive paa Refsnæs, saa længe nogle af Børnene og Forældrene er glade for Dem. Skal den Tid saa komme, at Deres Gerning er forbi der — hvor De ikke har søgt hen, men er blevet ført hen af Gud — da kan De stole paa, at det skal gaa Dem, som det gik Paulus i Troas, at der skal staa Venner og vinke og sige: »Kom nu over at hjælpe os!« Ordene blev sagt med en saadan Sikkerhed, at jeg turde sætte min Lid ind paa, at saadan maatte det være, og fra den Tid var Tvivl og Uro borte.

Da Skolen blev for lille i Aagerup, havde jeg derfor Tro paa, at det nok vilde gaa godt med at bygge en ny Skole.

Lars Pedersen og Ole Pedersen i Aagerup samt Lars Nielsen, Ulstrup, som havde gaaet i Spidsen for Friskolen hidtil, var ogsaa beredvillige til at opføre et nyt Skolehus.

Uagtet en Del Hindringer, navnlig med Pengesager, gennemførte de Sagen, saa Friskolen i Ulstrup kunde indvies i Foraaret 1870, hvor vor elskværdige gamle Pastor Piper og Trier fra Vallekilde talte og ønskede Guds Velsignelse over Virksomheden og Stedet.

Nu skulde Virksomheden have dobbelt Fart, idet Sofie og jeg samtidig som Mand og Kone kunde drage ind i den lille Bolig med den skønne Udsigt.

Hvor meget eller hvor lidt vi havde udrettet i de henrundne 25 Aar, ved vi ikke, men hvad vi kan vidne med Sandhed er, at vi selv har levet et lykkeligt af Gud velsignet Liv. Lykken har for os været langt større end Forstanden, og derfor giver vi Gud Æren. »Livet er det bedste Eventyr«, siger H. C. Andersen, og en Dag som denne havde vi aldrig drømt om; denne store Sals Ud-

smykning, denne Mængde Lykønskninger og disse mange Penge og Gaver — alt er for os som det dejligste Eventyr og dog den skære Virkelighed. Tak for alt og Gud bevare os i Troskab for alt godt.«

Friskolen paa Næsset.

Saa begyndte han da Skolen i Aagerup under de mest beskedne Forhold; men dette vidner hans første Elever, at det var, som der blev højt til Loftet og vidt til Væggene, naar Søren Rasmussen holdt Skole. Der behøvedes ikke at blive ført nogen Forsømmelsesprotokol, thi Børnene var ivrige efter at komme i Skole.

»Saadan som din Far kunde fortælle«, sagde nylig en af de gamle Elever. Det var noget helt nyt for os, ingen Katekismus, men vi formelig »slugte hvert Ord«, naar han fortalte Bibelhistorie eller Danmarkshistorie. Det var de store Skikkelser, der rulledes op for os.

Men tro derfor ikke, at vi ikke skulde regne, læse og skrive. Søren Rasmussen var jo selv en stor Regnemester, og det danske Sprog var han vel nok hjemme i.«

Læreren i Almueskolen, som Folkeskolen den Gang kaldtes, var den senere saa kendte Proprietær Andersen, Rosendal, der senere var Præsident for det i sin Tid hurtigt opdukkende Agrarparti. Han saa ikke straks med milde Øjne paa den nye Bevægelse, der var kommet til Sognet, og det taler til hans Undskyldning, at han ikke kendte den, og at han ved Friskolens Oprettelse mistede Chancen for at faa en Andenlærer til Medhjælp ved Skolen.

En Dag, kort efter Fars Ankomst til Refsnæs, mødtes de hos en Gaardmand.

Det begyndte med en Diskussion, vel nok om Skolespørgsmaal, navnlig om Friskolens Berettigelse, men Lærer Andersen har øjensynlig ikke kunnet klare sig i Diskussionen. Under denne var de begge kommet til at staa ude paa Stuegulvet, og med eet vilde Andersen til at prøve Kræfter. Far var jo ikke ret høj, 63 Tommer, og Lærer

A. var en Del større og kraftigere. Far syntes, at det var meningsløst, men nok om det. De tog Livtag, og Far, der havde prøvet noget saadant saa tit i sin Snedkertid, lagde let Læreren. Jeg tror, at de prøvede tre Gange og med samme Resultat.

Fra den Dag blev de gode Venner, og de kom til Forstaaelse med hinanden, saa Andersen senere blev en hyppig Gæst i Friskolen til Samtale eller et Parti Skak, som Far i sin Tid var en Mester i, maaske fordi han var en stor Matematiker. Da Andersen senere forlod sin Skolevirksomhed og købte Herregaarden Rosendal ved Odense, inviterede han flere Gange Far og Mor derover. De besøgte da ogsaa Andersen og fik en kongelig Modtagelse.

Pastor Piper, Sognepræsten paa Røsnæs, havde vel heller ikke nogen Forstaaelse af dette nye og det grundtvigske, men han var en elskelig og from Mand, som gerne vilde fremme alt det gode, saa han blev straks en forstaaende Ven af Far.

Befolkningen? Ja, de faa Mænd, som jeg allerede tidligere har nævnt, var ved Ernst Triers ildnende Tale blevet »sat i Gang«, og de sluttede fast Kreds om den lille Friskole — og Baandene holdt og har holdt gennem Generationer.

Lars Pedersen og hans Hustru Maren, Ole Pedersen og hans Hustru Karen var vel nok dem, der straks havde den bedste Forstaaelse af det nye; men flere og flere af Forældrene paa Refsnæs blev interesseret, saa Skolens Børneantal steg gradvis. Bag den tidligere omtalte lille Skolestue, hvor der var saa lavt til Loftet, at man maatte vare sig for ikke at støde Hovedet mod Bjælkerne, havde Far sit Kammer. Det var saa lille — kun Plads til en Seng —, at naar han havde en Gæst, maatte den ene gaa ud, mens den anden klædte sig af og kom i Seng.

Far vilde ogsaa gerne gøre et Arbejde for Ungdommen. Han fik stiftet et Læseselskab, og han stod naturligvis baade for Indkøb og Udlaan. Det var særlig Grundt-

vig, Oehlenschläger, Ingemann, Holberg og Chr. Richard, som her var repræsenteret.

Da Skolen efter et Par Aars Forløb blev for lille i Aagerup, satte de samme tre Mænd, Lars Pedersen, Ole Pedersen og Lars Nielsen, sig i Spidsen for at faa bygget

Lars Pedersen og hans Hustru.

en Skole i Ulstrup. Far, der selvsagt var meget interesseret heri, sagde dog til dem: Jeg stoler ikke paa jer, men jeg stoler paa Gud. Han havde en stærk Tro, saa han kunde lægge alt i Guds Haand.

Hvor skulde Skolen ligge?

Ja, Far var saa optaget af at faa Skolen, at han sagde: Det er mig ligegyldigt, det maa I om. Ejendommeligt, da han netop var en stor Naturelsker.

Saa købtes 2 Skp. Land af Gaardejer Peder Jensen, Ulstrup Tvillinggaarde, og Skolen blev lagt paa det højeste Sted med den mest henrivende Udsigt over Kalundborg Fjord.

Nu kunde han hjemføre sin Brud. De havde været trolovet i 7 Aar. »Jeg tjente som Jakob syv Aar for min Rachel«, sagde han.

Mor havde et Aars Tid været Lærerinde paa Aalsø Mølle ved Grenaa for Farbror Peders Børn, og samtidig havde Faster Trine sat hende ind i en Landhusholdnings Mysterier. Et rørende Træk om deres Kærlighed: De havde aftalt hver Aften Kl. 9 hver fra sit Sted at se paa Hjelms Fyr og sige Godnat til hinanden.

Den 12. April 1870 stod deres Bryllup paa Aalsø Mølle. De blev viet af Pastor Prytz i Aalsø Kirke. Far havde ikke haft Raad til at faa nyt Tøj til Brylluppet, saa Moster Olette maatte tage Pletter af, inden de tog i Kirke; men Glæden var ikke mindre, fordi der ikke havde været Raad til nyt Tøj. Paa Bryllupsdagen modtog de følgende Brev:

København, April 1870.

Min kære Sofie! Da jeg ikke selv kan være til Stede paa den for os alle saa kære Dag, har jeg ladet mig tage af (fotegrafere), for at Du dog kan have den Glæde paa den Dag at se Din gamle Moder. Jeg bad Aftageren om ej at forskønne mig, da jeg vilde være mig selv. Det har han heller ikke gjort; thi Oluf (hendes Søn) siger, at Billedet ser ældre ud, end jeg ser ud i Virkeligheden, ellers tror jeg nok, at det ligner godt. Du maa derfor tage mig, som jeg er, lille Sofie.

Modtag da, min kære Sofie tilligemed Din Søren, Din elskede Faders og Din gamle Moders Velsignelse til Eders Forening. Gud Fader bevare jer, ihvor I end skal gaa. Hans hellige Engleskare en Skanse om Jer slaa. En kærlig Hilsen til alle de kære derovre, en glædelig Paaskefest. Guds Fred være med Eder.

Din egen Moder, Caroline J. Jensen.

Saa førte Far da sin Lysalf, som han kaldte Mor, over til den nybyggede Friskole, til det Hjem, som skulde blive deres fælles Hjem i 43 Aar.

Ved den nye Friskoles Indvielse i Foraaet 1870 talte den elskværdige gamle Pastor Piper og Højskoleforstander Ernst Trier fra Vallekilde. De sluttede med Ønsket om Guds Velsignelse over Virksomheden og Stedet.

Deres Ønsker gik i fuldt Maal i Opfyldelse; thi denne Plet blev et aandeligt Centrum for Børn som voksne ude paa Næsset.

Økonomisk straalende var det ikke. Den første Juleaften, det unge Ægtepar fejrede i Friskolen, sad de paa hver sin Side af Kakkelovnen og spiste Hvedegrød og fik lidt varmt Øl til, det sidste spiselige, de havde i Huset, et andet Hvedebrød havde de givet til Ellen i Fattighuset. Men en dejlig Juleaften havde de sammen, og de bad Gud hjælpe dem, og næste Dag kom der Fødevarer i rigt Maal. Det var jo nemlig saaledes, at alt var frit. Folk kunde selv om, hvor meget de vilde give. Og det skal siges, at de aldrig led Nød, selv om det tit kunde være smaat nok. Man kan ikke skrive om Far, uden Mor maa med i Billedet; thi de var saa nøje knyttet sammen, at de var eet — og dog saa forskellige, men udfyldende hinanden paa en saa forunderlig Maade.

Mor holdt Skole for »det lille Hold« inde i deres eneste Stue. Her sad hun paa en Stol for Bordenden, medens Børnene sad paa Bænke langs med Bordet. Hun elskede de smaa Poder, og de kom altid glade og tillidsfulde til Sofie, som de altid kaldte hende. Far havde »det store Hold« inde i Skolestuen.

Begge Steder var det mundtlige Ord i Højsædet, men ellers gik det løs med Regning og Dansk.

Hver Morgen var vi alle samlet til Morgensang inde i den store Skole. Det var hver Dag en Højtidsstund for Børn saavel som voksne, ikke mindst naar Far eller Mor stod op og bekendte Troen og bad Fader vor, i Reglen sluttende med den aronitiske Velsignelse eller Nadverordene.

Om deres Skolehold vil jeg hellere lade enkelte af de gamle Elever udtale sig.

Bmd. Vilhelm Førster i Nostrup paa Røsnæs udtalte bl. a.: Ja, det var en Fest at gaa i Skole hos Søren og Sofie Rasmussen. Da S. R. begyndte i 1867 herude, boede mine Forældre ned i Aagerup, og min Søster Maren var

med fra første Dag, saa hun var en af de første ni Elever. Jeg selv begyndte først at gaa i Skole i 1875 oppe i Ulstrup, men alle vi 5 Søskende har gaaet i Friskolen.

Nede i Aagerup holdtes Skolen jo hos Lars Pesens, og Maren Lars Pesen lod Skolebørnene drikke af Ølkruset, og naar S. R. sagde, at de kunde da drikke Vand, saa sagde hun: Nej, de skal have Øl, og naar der ikke er mere, saa brygger vi igen. Det var nogle prægtige Folk, Maren og Lars Pæsen.

Gaardmand Per Melchiorsen i Aagerup, der boede i den Gaard, som Jens Hansen nu har, havde en Hyrdedreng, Jørgen Grønbech. Han kom ikke ret meget i Skole i hele Efteraarstiden, naar han skulde vogte, men ved du saa, hvad S. R. gjorde, naar Skoletiden var forbi? Saa gik han ud paa Marken til Hyrdedrengen og underviste ham, for S. R. syntes, at det var Synd, at han ikke skulde følge med. Han havde altid et varmt Hjerte for Smaafolk og for Børn. Det var ellers ikke altid saa rart i den kolde Efteraarstid at være derude.

Flere og flere kom til at synes godt om den nye Lærer og hans ildfulde og livlige Maade at undervise paa, og saa skulde da Skolen bygges oppe i Ulstrup. Lerstenene til Skillerummene, for saadanne brugte man altid den Gang til Skillerum, blev æltet, strøget og tørret nede paa Kædebjerg paa Lars Pedersens Mark lige oven for den gamle Gaard. Det var Murer Larsen og Tømrermester Falch, begge fra Kalundborg, der opførte Skolen, for den Gang var der ingen Bygningshaandværkere paa Refsnæs. Min Far var med at bygge Skolen, og Bønderne kørte naturligvis Sten, Grus, Tømmer og alt Bygningsmateriale.

Hver Morgen begyndte vi med Morgensang og Bøn, og saa gik det lille Hold ind i Stuen, hvor Sofie underviste os i det første Par Aar. Hvor hun kunde fortælle Bibelhistorie, Sagn og Eventyr, men vi maatte ogsaa hænge i med at skrive, læse og regne. Vi sad paa Bænke, eller somme Tider satte vi os paa en Skammel, men vi havde

i Reglen en bestemt Plads. Vi plagede jo tit Sofie for at faa en Historie, og det var ofte den samme, vi bad om, f. Eks. om Ederland Hønsepige, en anden vilde altid høre om »den lille, røde Ko«.

Om Lørdag Eftermiddag kom de store Piger ind hos de smaa, og saa underviste Sofie samtidig baade i Syning og de smaa i Skrivning eller Regning. De store Piger havde da ofte sagt til os om at bede om en Historie, for de var lige saa optaget af dem, som vi var.

Naar vi saa kom i det store Hold, fik vi jo S. R. til Lærer. Efter Morgensangen fortalte han os altid Bibelhistorie, og vi lærte mange bibelske Sange udenad og sang dem af Hjertens Lyst. Det var P. O. Boisens Sangbog, vistnok.

Naa, men efter Bibelhistorietimen fik vi fri lidt, og saa gik det løs med Læsning, Skrivning, Danmarkshistorie og Verdenshistorie, hvortil S. R. ofte brugte Krønikerim, Grundtvigs Verdenshistorie paa Vers, og endnu den Dag i Dag kan vi mange Vers fra vor Skoletid.

Efter Middag begyndte vi med Regning, og det blev nok den længste Time, for S. R. var en dygtig Regnemester og vilde have, at vi skulde være særlig dygtige til dette.

Det var herlige Dage i Ulstrup Friskole.

Det skete tit, at der kom Besøg. Mejeriforpagter Burchardi kom flere Gange om Aaret kørende derud med to store, sorte Heste for. Jeg kørte ned i Tvillinggaarde med Køretøjet, og det var jeg jo stolt af.

Redaktør Andreas Sørensen fra Kalundborg kom ogsaa tit, og han fortalte os altid en udmærket Historie.

Saa kom Holm, Ubberupgaard, eller den »bitte Wolle« fra Mors, og hvor kunde han ogsaa fortælle. S. R. havde en eller to Gange været paa en Norgestur, den ene Gang var han oppe i Gudbrandsdalen og besøgte Bjørnstjerne Bjørnson. (Far besøgte iøvrigt ogsaa Konows, Fruen var en Datter af Pastor C. I. Brandt, og han havde været

hendes Lærer. B. R.) Derved havde han faaet en Del Forbindelse med Norge, og adskillige Nordmænd kom ned for at være en Tid i Friskolen og lære denne Skoleform at kende. Ja, der kom mange ud for at lære at holde Skole, men jeg husker ikke Navnene. Der var saaledes eksam. Lærer Ole Sørensen og Hans Rasmussen, der en Tid var Huslærer hos Peder Madsen i Snogkær. Saa var der en Jyde, Mads Peter Madsen Gaasvig. Han var ude fra Vestjylland, for han kendte ikke Rhabarber. I den første Tid, saadan en ung Mand var der, maatte han mest arbejde i Haven og saa sidde og høre paa Undervisningen. En Dag kom S. R. ned i Haven til ham, og saa havde han gravet alle Rhabarberne op med Rod undtagen een, for han troede, at det var Skræpper. Det var smaat nok i de første Aar. Gulvene var hvidskurede, og S. R. gik inde i Skolen med et Par »franske« Træsko (Hellæders) med høje Klamper.

En anden Elev, Redaktør Søren Rasmussen, Kalundborg, skrev ved Fars Død bl. a. følgende i sit Blad, »Kalundborg Folkeblad«: Friskolelærer Søren Rasmussen, Ulstrup paa Refsnæs døde Søndag Morgen Kl. 5, knap 78 Aar gammel. [Døde 13. Febr. 1916.] Som bekendt har gamle Rasmussen i længere Tid været syg, og det er længe siden, at han blev opgivet af Lægen. Men Søren Rasmussen var en sejg Natur, og det tog Tid, før Sygdommen fik nedbrudt hans stærke Konstitution. Lige til kort før sin Død var han oppe et Par Timer daglig, og han var glad og oplivet, naar gamle Venner kom og talte lidt med ham.

Med Friskolelærer Søren Rasmussen er en af Danmarks betydeligste Friskolemænd gaaet bort. Det er ikke for meget sagt, at Danmark har mistet en af sine ædleste og bedste Mænd. Over hele Landet var hans Navn kendt, og Tusinder har med Beundring og Taknemlighed set paa, hvad han ved sit Eksempel og sin Gerning udrettede for Friskolen. Han var egentlig Idealet af en Friskolemand. Hans mange Elever forstaar dog bedst, hvad vi har mistet.

Efterretningen om Søren Rasmussens Død vil faa Taarerne frem i manges Øjne. Men de vil ogsaa med Tak tænke paa, hvad han gav dem gennem sit Ord og sin Skolegerning.

Søren Rasmussen og Sofie! [Død 9. Juni 1913.] Det er saa underligt, at de nu begge er borte. Noget er taget fra os, som ikke kan erstattes. Billedet af dem staar for os, der kendte dem saa godt, i en forunderlig Straaleglans. Der var over deres Samliv noget saa fint og harmonisk, som man sjældent eller aldrig træffer. Deres Hjem var som et Fredens Bo, der var saa lyst, saa fredfyldt, saa megen hjertevarme i de Stuer. Sofie med sit elskelige, yndefulde Væsen og sit venlige Smil var som en Solstraale, der varmede og lyste op. Rasmussen fyldte Stuerne med hele sit Væsens Friskhed, sin Livslyst, sin aabenhjertige og hjertevarme Maade at komme sine Medmennesker i Møde paa. Mærkede vi det ikke, naar vi kom, som om det hele drejede sig om os. Var det ikke, som blev vi lukket ind i en mildere, renere Verden end den, vi kom fra. Hver Time i deres Hjem var som en Fest. — Hvor Søren Rasmussen og Sofie dog passede sammen, trods deres tilsyneladende forskellige Karakter. De udfyldte hinanden paa en sjælden smuk Maade. Den brusende Flod og den blinkende, stille Bæk gik over i hinanden og blev til en Guldflod, der strømmede sikkert og roligt mod det evige Hav. Hver for sig havde de manglet noget i deres Liv. Sammen blev de det, som nu Tusinder ikke kan faa sagt Tak nok for. Deres indbyrdes Kærlighed var som et Fornyelsens Kildevæld. Det kom vel af deres nære Forhold til Gud. Hans vidunderlige Kærlighed laa som en Straaleglans over deres Liv og Virke. Deres barnlige Tro paa Gud og hans Naade bar dem over Livets Vanskeligheder og Hverdagslivets Trivialitet. Hver Dag blev for dem som en Fest, som et Skridt paa Vejen frem. Saadan følte vi, deres Elever, det i hvert Fald. Naar vi tænker paa Morgenandagten i Skolestuen, staar et Billede saa lyst og her-

ligt for os, at vi aldrig kan glemme det. Var det ikke, som Morgensolen skinnede mere klart og mildt gennem Friskolens Ruder end noget andet Steds. Var det ikke, som Morgensangen løftede os nærmere mod Guds Himmel. Og naar vi saa S. R. eller Sofie rejse sig og bekende Troen og bede Fader vor, da følte Barnesjælen, at Gud var os nær, som Paradisets Døre aabnede sig for os. Og vi husker Morgentimerne, naar Rasmussen fortalte Bibelhistorie for os. Ingen kunde fortælle Bibelhistorie som han. Der var ingen Skriftsteder, der skulde læres udenad, nej han fortalte bare, talte ud af et rigt og varmt Hjertes store Rigdom, talte, saa Eleverne aldrig glemte det. Ofte var han selv stærkt bevæget, naar han saaledes tog os ved Haanden og ved jævne, varme Ord førte os ind i den lyse, dejlige Verden, som han selv levede i.

Hvilken Lykke, hvilken Naadegave saaledes at kunne tale til og lede smaa Menneskesjæle..

Og vi husker ham, naar han fortalte Danmarkshistorie. Var det ikke, som de blev til levende Mennesker, alle de henfarne Slægter. Vi sørgede, naar det gik Danmark ilde, vi frydede os, naar Dannebrog foldede ud sin rødhvide Dug over modige, sejrende Mænd.

Meget godt kan der siges om S. R.s Lærergerning, men Timerne i Bibelhistorie og Danmarkshistorie overskygger nu Aar derefter ganske det andet. Der fik vi noget stort at leve paa.

Friskolerne nu til Dags kan have vanskelige Kaar nok. Men da Rasmussen begyndte, saa det helt anderledes ud. Der var ude paa Refsnæs nogle faa Familier, der gerne vilde have en Lærer, som kunde undervise deres Børn paa en anden Maade end da var almindeligt. Men de havde ingen Skole, ingen Garantier for Fremtiden af nogen Art. Og saa kom Budet til Søren Rasmussen: Vil du tage ud til dem og forsøge at opdrage deres Børn til at blive gode, dygtige Mennesker? Søren Rasmussen sagde ja, og Sofie sagde ja. Paa Herrens Ord kastede de som

Simon Peder Garnet ud. I Tillid til Gud vovede de Springet ud i det uvisse. Hvor var det stort af den unge, fine Københavner, som Sofie var. De, der husker hende fra de første Aar, ved, hvor kønt og forstaaende hun passede sig efter de nye Forhold, hvor dejligt det var, naar de unge Friskolefolk traadte ind i Hjemmene. Lette har Kaarene ikke været i de første Aar. Smaa var Midlerne og Forholdene. Alt var frivilligt, Skolepenge og det hele. Men Vennerne var trofaste.

De, der husker Rasmussen fra hans Manddomsaar, vil have bevaret Billedet af en kraftig, livsglad og frisk Personlighed. Stærk var han som en Bjørn, handlekraftig og med Lyst til at tage fat. To Naturer havde han at forene. Det hidsige Sind det blide, ydmyge, barnlige laa saa tæt op ad hinanden. Som Aarene gik, smeltede det sammen. Og meget har han at takke Sofie for paa det Omraade. Alt kunde han gøre for de Børn, der blev ham betroet. Han var som en Fader for dem. Han talte med dem og legede med dem. Men sveg de hans Tillid, lavede nogle af Drengene en Dag gale Streger, da var han over dem som en Stormvind. Men det gjorde mest ondt paa ham selv, naar han maatte tage dem kraftigt i Nakken.

Ogsaa i selve Skolegerningen passede Sofie og Søren Rasmussen godt sammen. Sofie læste med og fortalte for de smaa Børn. Og hun kunde gøre det som ingen anden. Hvor straalede Børnenes Øjne, naar hun fortalte Eventyr. Hun beredte den første Ager i Barnets Sind, og Søren Rasmussen saaede med aaben Haand den gode Sæd i modtagelige Hjerter.

Der var et sjældent Tillidsforhold mellem Friskolen og Forældrene. Og Rasmussen havde ikke været mange Aar paa Refsnæs, før Sognets Beboere begyndte at lægge Beslag paa hans store Arbejdskraft i Brugsforening, Sparekasse, Mejeri o. s. v. Søren Rasmussen, der altsaa ogsaa tog Del i de økonomiske Opgaver i Sognet, vilde lære Folkene derude at leve Livet saadan, at det ikke blev et jord-

bundet Liv, men et levende Kristenliv. Derefter kom deres Indsats paa de økonomiske Omraader. Og det var ham en Glæde, naar han saa, at hans Elever forstod at arbejde sig frem i Livets praktiske Skole.

En anden gammel Elev, Aage Andersen, Søn af Bmd. Jens Andersen, Bymose, Kongstrup, som i sit 16. Aar rejste til Amerika og vel snart har været derovre i 50 Aar, har sendt mig et Brev med nogle Minder fra Skoletiden: Vi Børn kaldte vores kære, gamle, afholdte Lærer Rasmussen, ikke Hr. Rasmussen, og den elskelige Hustru, han havde, var kort og godt Sofie. Ja, saadan var Ordningen for 50—55 Aar siden, da jeg sad paa Skolebænk derude i Friskolen i Ulstrup. Jeg ser for mig den kække, ranke Skikkelse komme ind i Skolestuen om Morgenen med en Sangbog i Haanden, gaaende frem og tilbage paa Gulvet, een, to eller tre Sange (altid Salmer eller bibelske Sange om Morgenen). Saa bekendtes Troen og Fader vor, saa igen en Salme, hvorefter fulgte en Bibeltime, det vil sige, Rasmussen fortalte Bibelhistorie, og det vil igen sige, at alle de bibelske Skikkelser blev draget frem og malet for vor Bevidsthed paa en Maade, som vi formelig kunde se disse Skikkelser lyslevende for vore Øjne, saaledes fortalte Rasmussen Bibelhistorie for os Børn, og ofte trillede Taarerne ned ad hans Kinder, mens han fortalte; thi han var noget af et Stemningsmenneske; men hermed maa ikke forstaas, at han var en blødagtig Natur, langtfra, nej, der var ikke noget blødagtigt Kælevæsen ved den Mand. Han var, hvad man siger: »Karl for sin Hat«, og der maatte ikke være nogen »Slinger i Valsen« — et Udtryk, han ofte brugte. Der skulde være Disciplin; og det var der, men ikke ved Hjælp af Riset; thi det var yderst sjældent, at han brugte Tugt i den Forstand, men han kunde tage haardt i Nakken, naar det en enkelt Gang gjordes nødig. Rasmussen holdt ikke af forkælede Drenge. Han legede af og til med os i Fritiden. Om Sommeren maatte vi tit gaa op til Stranden (Kalundborg Fjord) for at lære at svømme,

om Vinteren lære at skøjte, og Rasmussen kunde baade svømme og skøjte, saa det kunde forslaa.

Rasmussen appellerede altid til det bedste i Mennesket, og det var ham magtpaaliggende, at vi Børn lærte at kende Forskel paa, hvad der var ædelt og godt, og det, som var daarligt. Han sagde ofte: Hellere en Konge mellem Stoddere end en Stodder mellem Konger. Et andet Ordsprog, som han ofte brugte, var:

Hvo Kæmper vil drive,
i Spidsen maa gaa,
hvo andre vil rejse,
maa selv kunne staa.

Om Eftermiddagen fortalte han som oftest Fædrelandshistorie eller læste en eller anden Fortælling som f. Eks. Bjørnsons eller andre, ofte læste han op af Grundtvigs Krønikerim, som vi saa maatte skrive ned efterhaanden for siden at faa Stilen efterset.

Saa var der Regnetimer, Geografi m. m. Det var prægtige Dage dernede i Friskolen, og vi Børn lærte at elske vort Fædreland, vor Historie, vore store Mænd og Kvinder. Jeg hørte nu og da ymtet, at vi Børn i Friskolen ikke lærte saa meget som dem i andre Skoler. Jeg tør ikke udtale mig om dette, men jeg tror, at alle vi Børn, der gik i Ulstrup Friskole, fik Ballast med ud i Livet af en saadan Art, at det endnu efter et halvt Hundrede Aar kan varme Hjertet og dugge Øjet, naar vi drager Minderne frem fra den Tid, og disse Minder kan vanskeligt drages frem uden at mindes Sofie, thi det var hende, der først fik fat paa os Børn. Hvor var hun mild og kær, og hvor kunde hun synge og fortælle for os smaa, saa Øjnene tindrede, og Fantasien fik Vinger. Rasmussen var en ihærdig Mand og en Foregangsmand. Han var i Spidsen for alt, der kunde hjælpe Sognets Folk, som f. Eks. Brugsforening, Foredragsforening, Sparekasse, Mejeri o. s. v., og

jeg tænker mig, at han til det sidste omfattede alt Fremskridtarbejde med Kærlighed.

Efter mit 14. Aar saa jeg ikke meget til Rasmussen, da vi fik Atlanterhavet imellem os; men vi vekslede da nu og da Breve, og paa mine to Danmarksbesøg var han en af de første, som jeg besøgte, og han var glad for mig, som jeg var en af hans egne.

Rasmussen begyndte sit Skolearbejde paa stenet Grund i mer end een Forstand. Skolen blev bygget paa en øde og stenet Plet, og jeg har ladet mig fortælle, at til at begynde med var Røsnæsfolkene noget kolde og uforstaaende, men alt dette forandredes med Aarene. Rasmussen fik omkring Skolen en af de hyggeligste og dejligste Haver paa hele Egnen; og jeg ved bestemt at han opnaaede det samme iblandt Røsnæsfolkene, de voksede sig sammen med ham, kom ikke alene til at respektere det Skolepar, men kom til at elske dem.

Der kunde fremdrages adskillige andre Udtalelser fra gamle »Børn«, men da de alle stemmer overens med det foregaaende, maa dette være nok.

Som allerede tidligere nævnt havde Far en stærk Forbindelse baade med Askov, Testrup og Norge, men mest med »det dejlige Vallekilde«. Schrøder, Askov, Nørregaard og Baagø paa Testrup og Ernst Trier og Bendtsen i Vallekilde kendte Far allerede godt fra København, hvor de i Vartovmenigheden havde sluttet et ubrødeligt Venskab.

Trier udgav vistnok i 1870 en lille Bog: »En Julegave«, som solgtes til Fordel for Ulstrup Friskole. I denne blev Grundtvigs Salme »Lille Guds Barn, hvad skader dig« trykt for første Gang — »og den passer saa godt paa jer to«, sagde Trier til Far. Fra disse Steder sendtes ofte unge Mennesker, der tænkte paa at blive Friskolelærere,

ud til Far. Mange Navne kunde nævnes her, men jeg vil indskrænke mig til at nævne den mangeaarige Formand for Dansk Friskoleforening, som i Dansk Friskoleforenings Blad »Baunen« har skrevet noget om dette Ophold:

»Det var ved Middagstid i 1890, at jeg vandrede fra Vallekilde Højskole og ud paa Refsnæs. Det var Ernst Trier, der sendte mig til Søren Rasmussen, og blandt det meget, jeg har at takke min gode Mester for, er ogsaa dette, at han valgte at sende mig derud.

Jeg antager, at jeg har været en meget mangelfuld Person i pædagogisk Henseende. Jeg havde kun enkelte Gange prøvet at fortælle Eventyr for Børnene i Skippinge Børneasyl, men hvordan man ellers skulde undervise Børn, havde jeg ikke mindste Begreb om. Men Søren Rasmussen og hans prægtige Hustru, Sofie, var praktiske Folk. De vidste nok, at Børn og unge Mennesker skal tages paa en fornuftig Maade, og derfor blev min Bestilling som Pædagog foreløbig den — at klippe Havehække og skuffe Havegange.

Har man kendt Mage?

Var det ikke, fordi Trier havde sagt, at Rasmussen var en af Danmarks bedste Friskolelærere, og at han nok skulde gøre mig i Stand, var jeg maaske flygtet fra det hele. Men hvor er det dog godt ikke at komme baglæns ind i sin Livsgerning og Dagværk.

Jeg kan nu forstaa, hvor kummerligt, det vilde have gaaet mig, om jeg straks var begyndt min Skolevirksomhed paa det Grundlag, jeg stod paa. Jeg maatte først selv gaa i Skole, og først langt senere — ved at dvæle i Minderne fra Refsnæs — er det blevet mig ret klart, hvor de to Friskolefolk dog forstod paa en fin og bevidst Maade at lede os unge ind i Gerningen, saaledes at vi fik fast Grund under Fødderne fra Begyndelsen af.

Jeg husker det, som var det i Gaar, hvorledes Rasmussen paa vore fælles Mørkningsture eller paa den 3 Mil lange Spadseretur om Søndagen til Ubberup Valgmenig-

hedskirke altid kom ind paa Emner vedrørende Undervisningen eller Stoffet. Han kunde f. Eks. med stor Varme og en sjælden Taalmodighed gaa og forklare mig Hovedsætninger, Bisætninger og andre grammatikalske Mærkværdigheder. Paa disse Ture, hvor den gamle prøvede Lærer saa ofte lukkede sig op for mig, fik jeg sikkert noget af det Trosmod og den mærkelige Tillid, der skal til for den, der skal ud paa 70,000 Favne Vand, og det kan hænde, endogsaa ret ofte, at en Friskolelærer skal derud.

Efterhaanden gled jeg ind i Arbejdet, saa fik jeg eet Fag, og saa fik jeg et andet; men aldrig mere, end jeg kunde være Herre over Stoffet, jeg underviste i. Børnene fik ikke at mærke, at der var Huller, hvorfor jeg ret hurtigt vandt deres Tillid og Venskab. Men det var Rasmussen, der lærte mig Kunsten.

Endelig glemmer jeg aldrig hans barnlige og tilforladelige Maade at tale til Børnene om det højeste for os Mennesker, om Forholdet mellem Gud og os. Naar Rasmussen gik op og ned ad Gulvet og med Taarer i Øjnene fremsagde mange, mange Vers af Grundtvigs »Nytaarsmorgen« eller »Kristenheden Systjerne«, da blev Skolen forvandlet til Kirke.

Rasmussen var et Søndagsbarn i dette Ords dybeste Betydning. For os, der har været under hans aandelige Paavirkning, er det afgørende, at han, den gode og tro Tjener, der med inderlig Kærlighed røgtede sit betroede Kald hernede, nu er sat over mere.«

Aftenskolen.

Far begyndte et af de første Aar at samle Folk til Aftenskole. Men hvad var det for en Aftenskole? Ja, den var næppe som Aftenskolerne ellers har været holdt. Den holdtes hver Vinter altid hver Fredag Aften. Hvem mødte? Ja, der er aldrig ført nogen Protokol derover, og han søgte aldrig Tilskud til den. Der mødte Folk i alle Aldre, fra de unge, der nylig var kommet ud af Skolen,

og mange ældre Mænd og Kvinder. De sang sammen, og Far fortalte om Kirkehistoriens eller Bibelhistoriens store Skikkelser, Fædrelandshistorie, Verdenshistorie eller læste op. Men imens sad Mandfolkene og røg Obels Melange eller »Nr. 1« — det sidste var en krads Pibe Tobak. Men det følte de alle, at der maatte ikke spyttes paa Gulvet. Far havde engang, ja, han gjorde det maaske ofte, fortalt dem om Kristen Kold, om hvordan han sagde til sine Karle, at de ikke maatte spytte paa Gulvet, thi derved spyttede de paa Marens (hans Søsters) Arbejde — Gulvene var hvidskurede.

Det var dejlige Aftener, og hver Fredag var Skolestuen fyldt til sidste Plads. Bagefter var der en lille Stund almindelig Samtale, men gik nogle over til at tale om Næsten, blev der brudt op. En Del, dem, der ønskede det, gik med ind i Stuen til en Kop Kaffe med en Tvebak til, og her talte Far saa om andre Ting.

Hvor glædede Far og Mor sig til de Fredag Aftener, og han forberedte sig ogsaa godt hertil saavel som til sin Skolegerning.

Der var stadig livlig Forbindelse mellem Ulstrup Friskole og Vallekilde. I 1870, saa vidt jeg ved, var det om Efteraaret, spadserede Far og Mor den lange Vej ind til Vallekilde for at komme ud at tale med Vennerne der og for at deltage i et Møde derinde. Det kneb lidt for Mor, fortalte hun senere, at gaa den lange Vej; et Stykke Vej maatte hun have Strømper og Støvler af, men hendes Hjertensven opmuntrede hende stadig med Tale og Sang. Til andre Tider kørte de derind til de festlige Efteraarsmøder — og hvor var det herligt, selv om Ord og Tale gik over min Horisont, saa følte man det kristne Samlivs Glæde strømme ud og kaste Lysglans over Tiden og Stedet. Naar Far kom hjem fra en saadan Tur eller fra et Vennemøde i København, saa var han altid meget oplivet af alt det, som han havde hørt og været med i.

Far blev snart en ivrig Havemand, fik hegnet med

Tjørn og plantet Frugttræer, men inden de groede til, udnyttede han Jorden til andre Ting. Han dyrkede saaledes en Mængde fine Karotter (Gulerødder), som han kunde afsætte til en stor Pris paa Lerchenborg og i Kalundborg. Saa talte han til Husmændene om, at de derved kunde

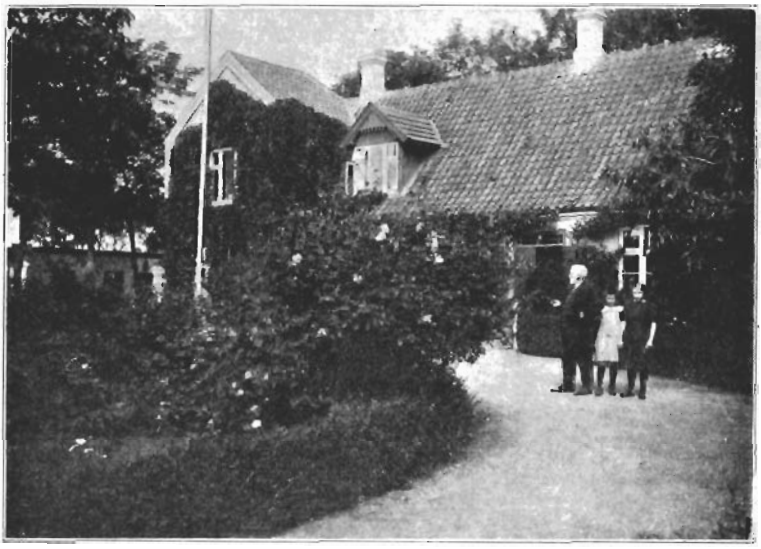

Ulstrup Friskole.

skaffe sig en større Indtægt, men saa blev det ikke til saa meget med hans Salg. Saa slog han over og dyrkede Roefrø, og det gav ret godt i nogle Aar. Da Træerne blev store, begyndte han at sælge af den udsøgte Frugt til private Kunder i Kalundborg og i København, men al Ting kunde de 2 Skp. Land ikke give. Kørevejen op til Skolen gik mellem et Stendige og Tjørnehækken. Et stort Clara Friis Pæretræ rakte sine Grene over Hækken og ud over Kørevejen. De fleste, der kom, huskede stadig at bøje sig under Grenene, men Pastor Hoff, Ubberup, vendte sig altid i Vognen, netop naar den var kommet dertil, for at hilse det sidste Farvel, og Grenene tog ofte Hatten.

Senere, i 1895, købte Far ca. 5 Skp. Land til. Gærdet

blev flyttet mod Vest, Vejen lagt om, og der skulde graves Brønd; thi vi havde i mange Aar hentet alt Vand i Mejeriet, og det kunde jo være strengt nok paa en Vaskedag at trave frem og tilbage med 2 Spande i Aag over Nakken. Hele Stykket blev plantet til med Frugttræer.

Hjemlivet for os Børn var naturligvis mere end lige Skolelivet. Vi skulde lære at bestille noget, thi »Lediggang er Fandens Hovedpude«, men om Søndagen havde vi altid fri. Haven skulde passes, og var der ikke noget at gøre, saa i Gang med Regnskaberne; thi det gav det, man nu i den moderne Pædagogik kalder Træningsøvelser. Far havde nemlig ikke været ret længe paa Røsnæs, før han fik forskellige Tillidsposter, først Sekretær i Sogneraadet, og det varede ikke længe, før han blev Sogneraadsformand, hvad han var i over 40 Aar, senere kom Brugsforening, Sparekasse, Mejeri, Foderstofforening, Brandkasse (Hasles) o. s. v., saa der var nok at tage fat i.

Middagsmaden var tarvelig, men god og nærende: Rugbrød, Mælkemad, Flæsk, Frikadeller, Øllebrød; men vi skulde spise den opøste Portion af Formaden, Mælkemad eller Øllebrød, ellers fik vi ingen Eftermad (og den holdt vi i Reglen mest af). Vi skulde vænnes til Nøjsomhed, det var ogsaa nødvendigt med deres Budget. Aftenerne var herlige, men Vinteraftenerne blev, naar der ikke var fremmede, og Far var hjemme, brugt til Undervisning, særlig i Matematik.

Ofte havde Far et af os Børn med paa sine Ture, f. Eks. til Kalundborg eller til Ubberup. Paa Vejen taltes ikke om Vejr og Vind, men det gik løs med matematiske Sætninger, med Grammatik, eller Far fortalte Historie. Sommetider syntes man, at paa saadan en Tur kunde da Matematikken eller Grammatikken godt hvile, men Far sagde: Livet er kort, det gælder om at faa noget ud af det og ikke drysse Tiden væk; den Tid, der er gaaet, kommer aldrig tilbage.

I Mørkningstiden gik Turen næsten altid op paa Aage-

rup Banke for at nyde det herlige Udsyn over Kalundborg Fjord, Rfesnæs med sine store kuppelformede Banker, Asnæs med sine Skove og Romsø lysende Fyr. Han havde et aabent Syn for Naturens Skønhed og fandt ogsaa Guds Almagt i Naturen, og Brorsons herlige Salme »Op al den Ting« blev sunget tit. Far standsede i Reglen og talte med Folk, som vi mødte. En Landmand gik og arbejdede paa sin Jord. Han saa lidt gnaven ud, og maaske det var derfor, at Far gav ham en lille »Opsang«. Han sagde: God Dag, Ole! Nej, saa smukt her er, hør, hvor Lærken synger over dit Hoved — en Lovsang til Gud. Jo, det kan nok være ,svarede Ole; men samme Ole fortalte senere: Ja, S. R. fik mig fra den Dag af til at se, hvor pænt alt er, det havde jeg aldrig tænkt paa før.

Der kom i Aarenes Løb adskillige Kunstmalere med »gode Navne« til Røsnæs, og de fandt altid Vej til Friskolen. Far kunde tale med dem om Kunst, thi han havde i sin Københavnertid været flittig til at besøge Museer og Maleriudstillinger. Naar de først havde været der een Gang, kom de ofte, vi fik deres Malerier at se, og det gjorde sit til at aabne vore Øjne for Malerkunsten.

Et Par Børn blev optaget i Hjemmet, og mange unge Mænd og Kvinder var der i kortere eller længere Tid; tit var der Besøg af Egnens Folk eller af Vennerne fra Kalundborg og Ubberup. Hvem var det? Ja, det var mange, og jeg skal nævne enkelte af dem, som fik Betydning for Kalundborgegnen. Af disse maa først og fremmest nævnes Burchardi paa Birkendegaard, Pastor V. I. Hoff og W. Holm, Ubberupgaard, Friskolelærer Niels Thomsen, Ubberup.

Far og Mor var jævnlige Gæster, og jeg ved velkomne Gæster paa Birchendegaard. Der var muntert, og den gladeste af de glade var Burchardi, men før Middagsmaaltidet bøjede han altid Hovedet og bad: »O, Jesus Krist! vær du vor Gæst og velsign, hvad du har givet os. Amen!« Eller efter endt Maaltid: »Tak, kære Herre, fordi du af

Naade har bespist os igen. Amen!«

Trangen til at samles om den grundtvigske Forkyndelse med Pastor Vill. I. Hoff som Præst førte i 1893 til Dannelse af Ubberup Valgmenighed, og Far var naturligvis med.

Hos Holm, Ubberupgaarden, kom Egnens grundtvigske Folk, og mangen Aften sad Far og Holm hver i sit Sofahjørne udsendende vældige Røgskyer, medens Samtalen gik livligt, eller der blev læst højt eller sunget. Saaledes var det tit om Lørdag Aften, og Søndag Morgen fulgtes man over i Kirken.

Holm havde en lille poetisk Aare, og han skrev flere Digte til Vennernes Fester, men altid under Mærket »En Veninde«. Man vil forstaa, at der besod et hjerteligt Forhold imellem dem.

Lad mig nævne Friskolefolkene i Ubberup, Niels og Marie Thomsen. Far og Thomsen havde læst sammen paa Blaagaards Seminarium, hørte begge til Vartovgængerne, saa de var baade gode Bekendte og Venner, inden de begge blev Friskolelærere paa Kalundborgegnen.

Ofte drog vi med Thomsens hjem, og saa gik det med alvorlige eller muntre Samtaler.

Højskolelærer Thorvald Laursen, som ogsaa en Tid opholdt sig i Ulstrup Friskole, skrev i »Højskolebladet« 10. Marts 1916 bl. a.: I dette Hjem stængede ikke noget pietistisk Syn for de mange uskyldige Smaaglæder. Man kunde saa godt fornøje sig med dem en Tid og straks efter samles til Salmesang og Drøftelse af alvorlige Spørgsmaal, om det skulde være. Naar man var derude i Ferien, kunde Rasmussen komme og sige til een: Naa, nu skal vi have os en »Havaneser« — og saa strøg han Hænderne langsomt og let mod hinanden. — Og hvordan er det — du kan nok spille en lille L'hombre? — Ja. — Det var dejligt. For Morbror Hans (Svogeren Lærer Hans Rasmussen, Taasinge) og jeg vil jo gerne fornøje os lidt.

— En Time efter kom Sofie og hendes Søster Olette, der var gift med »Morbror Hans«. Kortene blev lagt til Side, og Salmebøgerne kom frem, og saa kunde de sidde og synge den ene Salme efter den anden og tale sammen om Vartov og Grundtvig og Vennekredsen hos Boghandler Jensens (Mors Hjem).

Med Liv og Sjæl var Søren Rasmussen med til at oprette Ubberup Valgmenighed, og de kom trods den 2½ Mil lange Vej stadig herhen til Kirke.

For os yngre i Ubberup hørte det ligesom med til Gudstjenesten at se Søren Rasmussen og Sofie sidde deroppe i den øverste Stol. Og naar der var Barnedaab, gik R. altid ned til Døbefonten for rigtig at være med.

Han var glad ved at komme i Kirken og høre sin Præst. — Efter Gudstjenesten kunde man ofte se ham gaa ad Stien fra Præstegaarden til Ubberupgaard. Saa skulde han om Eftermiddagen over at besøge sin gamle Ven, Proprietær Holm. Og hvor kunde de tale sammen. Undertiden læste de med hinanden een af Grundtvigs Prædikener, eller det var et Digt af Sangværket, som én af dem var blevet opmærksom paa, siden de sidst havde set hinanden, og som han nu vilde glæde den anden med. Ja, i Holms Stue kunde man ofte Søndag Eftermiddag træffe Rasmussen og Holm siddende i hver sit Sofahjørne læsende eller ivrigt samtalende, mens de dampede om Kap paa deres Cigarer. Næste Morgen kørte Holms Vogn saa Rasmussen ad Refsnæs til.«

Egnens Friskolelærere kom ofte i Besøg hjemme i Friskolen.

I Refsnæs Sogn

fik han snart mange Bestillinger, og han var med i kort sagt alt, hvad der rørte sig ogsaa paa det materielle Omraade.

Refsnæs'erne havde fra gammel Tid holdt sig til Sognet, saadan som man gjorde de fleste Steder her i Lan-

det i tidligere Tid. Vel sagtens paa Grund af Stedets Barskhed havde de udviklet en vis god Stejlhed og Fasthed. Nøjsomhed var til Huse i Gaard og Hytte, lige saa vel som Arbejdssomhed, men dertil maa føjes Godhed. Prægtige Folk derude paa Næsset. Sognet var ikke større, end de vidste Besked med hinanden allesammen.

Refsnæsgaarden var i 1868 købt af Otto Lawaetz. Han var jo kendt som en af Tidens dygtigste Fremskridtsmænd paa Landbrugets Omraade, men han var stærkt indre-missionsk præget, saa det varede noget, inden han og Far kom til at forstaa og værdsætte hinanden, men da det var naaet, blev de Venner for Livet. Derom vidner Faders Tale ved Refsnæssernes Fest for Otto Lawaetz i 1893, da han havde været derude i 25 Aar.

I sin Svartale udtalte Lawaetz bl. a.: Rasmussen og jeg har jo omtrent været lige længe her i Sognet, hvor vi med nogen Betænkelighed havde set paa hinanden i de første Aaringer, indtil det gik op for os begge, at vi, omend med noget forskelligt Syn, dog arbejdede mod et og samme Maal. I over 20 Aar har vi nu arbejdet sammen i de forskellige Foreninger. Han vilde takke Rasmussen for den store og gode Indflydelse, han havde haft paa Ungdommen, hvorved han havde forberedt Arbejdet.

I Dr. theol. H. Lawaetz Bog om Otto Lawaetz findes følgende om Far:

»De, der har kendt Friskolelærer Søren Rasmussen, Ulstrup, behøver i Sandhed ingen Præsentation, og for dem, der ikke har kendt ham, er det vanskeligt i faa Linier at tegne et Billede af denne udmærkede, ideelt anlagte Personlighed, Manden med det store Hjerte og det barnlige Sind, hvori dybe Tanker dog stadig rørte sig, Havemanden, der elskede sin Skole, Grundtvigianeren, der elskede alle Kristne.«

Andelstanken.

Landboforeningen stiftedes i 1868, og tre Aar senere

i 1871 stiftedes Brugsforeningen, som begyndte med 38 Medlemmer. Jeg maa nævne et Træk ved dens Oprettelse. En Mand ved Navn Brabandt havde en lille Høkerforretning i Ulstrup. Da de nævnte 38 Refsnæs'ere var ved at oprette Brugsforening, blev de enige om at spørge Brabandt, hvor stor hans aarlige Indtægt havde været af hans lille Handel, for saa vilde de holde ham skadesløs ved at yde ham lige saa meget aarlig. Far blev straks Regnskabsfører for denne og var det til sin Død.

Refsnæs Sogns Sparekasse oprettedes 1897. Ogsaa i denne var Far Regnskabsfører til sin Død .

Refsnæs Mejeri oprettedes i 1887, og her var Far ogsaa Regnskabsfører til sin Død.

Der var adskillige andre Foreninger, hvor Far var med, men jeg skal nu kun nævne et Par andre, som han stod i Spidsen for, og det var Sønderjysk Forening, som han havde megen Kærlighed til. Mange af de sønderjyske Førere har talt paa Refsnæs. Flensborg Avis var i mere end en Menneskealder vor daglige Gæst. En anden Forening, han fik oprettet var Foredragsforeningen; ogsaa hertil kom der mange udmærkede Talere i Tidens Løb, og alle var de Gæster hos os, og saa blev det hen ad Morgen, inden Far og Taleren fik talt færdig. Det kunde hænde, at de ikke kunde faa talt færdig. Saaledes erindrer jeg en Gang, at Far næste Eftermiddag fulgte med Taleren hen til Ellede Friskole.

Andre Sider af mine Forældres Egenskaber fremgaar af Husmand P. Christensen, Ulstrup: »Tolv Aar som Sogneraadsmedlem«. Han var en retlinet Mand, en Mand uden Svig, kæmpende for, hvad han ansaa for Ret, en stolt Natur, en meget belæst Mand. Mange i Kalundborgegnen kender ham for hans stilistisk gode filosoferende Artikler i Bladene.

Han siger: S. R. slog snart Rod paa Refsnæs, og han og hans elskelige Hustru Sofie voksede sig snart ind i Refsnæsboernes Hjerter. Hvor Rasmussens ranke, spænd-

stige Skikkelse viste sig, blev der gjort Plads for ham. Rasmussen var ikke af de beskedne Mennesker som hans Hustru, i den Retning var de store Modsætninger. Men hvor levede de smukt og endrægtigt med hinanden, og det var dog vist helt utænkeligt, at Rasmussen nogen Sinde skulde have talt et haardt eller ukærligt Ord til sin »lille Sofie«. Hun gik bort før ham, og en saa inderlig Forvisning og et saadant Haab og Tro paa, at de skulde mødes hisset, har jeg aldrig truffet hos nogen gammel Mand eller Kvinde, hvem Døden berøvede sin Livsledsager.

Naar jeg har følt mig opfordret til at opfriske Mindet om Friskolelærer S. R., saa er det ikke, fordi jeg nu saa mange Aar efter hans Manddomsgerning skal dømme derom. Rasmussens rige, favnende Aand vilde bygge en Bro for de Mennesker, han virkede og levede iblandt, en Himmelbro, der førte bort fra Gaard, Penge og Fæ og til højere og lysere Egne. Han baade kunde og vilde være Ledsager for dem paa denne for disse Mennesker ukendte Himmelbro. Mig tiltrak han paa en forunderlig Maade. Noget beslægtet var der, kan jeg nok se nu, i vore Naturer. Jeg var heftig og hidsig som han, og en ukuelig Stolthed og Uafhængighedsfølelse boede i os begge to. Jeg mærkede ofte hos ham, at han vidste om sig selv, at han gav noget, som ikke kunde betales igen med klingende Mønt. Derfor hans grænseløse Foragt for at samle Penge.

Tit og ofte kom Rasmussen ud til os om Aftenen, naar han gik fra Sparekassen, hvor han var Regnskabsfører, og altid bragte han Lys og Feststemning i mit Sind, og altid skulde jeg følge ham hjem, for at vi kunde faa en Samtale paa Vejen. Til ham kunde jeg tale om alt, hvad der laa mig paa Sinde, og altid fandt han de Ord og de Grunde, der klarede for mig hvad der trykkede mig og opfyldte mit Sind. Om Vinteren kørte jeg ofte for ham til Kalundborg, og i den Tid, da jeg ikke drev synderligt Fiskeri, stod min Hest ledig, og jeg husker jo godt, at det tit var smaat med Skolepengene fra mig for mine fire

Børn. For at bøde lidt paa min Skyld, vilde jeg gerne køre for ham, og det følger jo af sig selv, at jeg ikke vilde have Betaling for Turen. Jeg kan endnu komme til at le ved Tanken om alle de Snedigheder, som han pønsede ud, for alligevel, skønt jeg skyldte ham Skolepenge, at faa givet mig noget for Turen. Nu havde en af hans gode Venner blandt Bønderne foræret ham en prægtig Pels, hvori han kunde trodse den strengeste Kulde. Da jeg mødte hos ham for at køre ham de ca. halvanden Mil til Kalundborg i min luvslidte Overfrakke, og han krøb op ved Siden af mig i Vognen i sin skinnende nye Pels, reagerede han øjeblikkelig. »Vil du ikke have min Overfrakke paa?« sagde Rasmussen, »den er tykkere og varmere end din.« »Nej ikke Tale om«, sagde jeg, »jeg er vant til Kulden, jeg klarer mig nok«, og vi kørte af Sted.

Næste Gang, vi skulde ud at køre, havde han udpønsket et bedre Middel. Da han kom og skulde staa op i Vognen til mig, sagde han: »I Dag skal du have min Overfrakke paa, enten du vil eller ej. Jeg selv har aldeles ingen Brug for den, desuden er den for lille til mig, og jeg synes heller ikke om at have en Kusk, der ikke har en ordentlig Frakke paa. Det er jo knapt, man kan være bekendt at sidde ved Siden af dig. Det hjalp, jeg fik Frakken paa, en saa god som ny, varm Overfrakke, og jeg maatte kønt beholde den.

En anden streng Vinter, da der ogsaa var Smalhans hos os, fordi Fiskeriet var slaaet fejl, kneb det med at komme igennem. Rasmussen kendte jo godt min Stilling. Han vidste, at jeg havde megen Gæld, men han vidste ogsaa, at det var en Samvittighedssag for mig at klare mine Forpligtelser. Han og Sofie kom ind til os en Aften i Mørkningen for at faa en Passiar. Pludselig sagde Rasmussen: »Vi har i Dag slagtet en drabelig Gris, jeg aner ikke, hvordan vi skal faa den spist, maa vi ikke bringe et Stykke af Grisen op til jer?« Jeg sagde: »Nej Tak, vi klarer os nok. Vi har da Mad i Huset.« »Aa skidt, vær

nu ikke storagtig, vi har jo ikke Brug for hele Grisen, tag du kun et Stykke, det er dig vel undt. Desuden kan du jo gøre noget for mig en anden Gang.« Da jeg vedblivende sagde nej, blev han vred og sagde: »Af mig synes jeg dog nok, at du kunde tage det, selv om du aldrig er saa stolt.« Men nu maatte Sofie lægge sig imellem og sagde: »Men Søren dog, du fornærmer jo P. Christensen.« »Ja, ja«, sagde Søren Rasmussen da straks sagtmodig, »saa taler vi ikke mere om den Ting.«

Jeg mødtes med Rasmussen i en Tid, der for mig var en Gærings- og Brydningstid. Det var ikke let for mig med min lidenskabelige Karakter at finde et Fodfæste, der holdt. Rasmussen tog mig aandelig talt ved Haanden, og han gav mig ved sin stærke, retlinede Personlighed den Ballast, som en ældre, trofast Ven kan give en yngre.

Der er fortalt om Søren Rasmussen, at han ved mere end een Lejlighed har smidt Frakke og Støvler og trukket det gode Tøj paa en pjaltet Vagabond, som fremstillede sig for ham med gennemhullede Støvler, duftende af Spiritus og rystende og blaa af Kulde. Kan vi tænke os nogen mere bogstavelig Opfyldelse af Herrens Ord, naar det lyder: Har du to Kjortler, og din Broder ingen har, giv ham da den ene. Velsignet være hans og hans Hustrus Minde. Saa længe jeg lever, vil jeg mindes Søren Rasmussen for hans Højsind, hans Trofasthed og Sandhedskærlighed, der var ubetstikkelig under alle Forhold.

Sygebesøg.

Far gik ofte ud for at besøge de, der laa alvorligt syge, og ofte tog han en af os med, særlig efter at vi var blevet større. Hvad de talte om? Ja, det var det evige Liv, Himmeriges Glæde, Syndernes Forladelse ved Vor Herre Jesus Kristus, og saa sang og bad han. En gammel Kone laa frimodigt og ventede paa Døden, paa at samles med sin Mand paa den anden Side Død og Grav. Da de

havde talt, sunget og bedt sammen, sagde Far til hende: »Naar du nu kommer hjem til Gud, send os saa Englebud om, hvor herligt der er, hvis vort jordiske Støvlegeme kan taale det.«

En Mand, Uldhandler Christen Madsen, Aagerup, laa syg i lang Tid, maaske et Par Aar af en meget smertefuld Sygdom. Han vidste selv, at det for ham gik mod Døden. Jeg tror, at Far var der omtrent hver Dag, i alle Tilfælde var han dernede hver eneste Dag i Ferierne.

Jeg ved, at Fars Sygebesøg var til Velsignelse og Trøst for mange. Hvor kom vi Børn i Friskolen til at elske Refsnæs'erne, saaledes som Far og Mor gjorde det. Man kunde nævne Familie efter Familie, Gaardmænd, Husmænd, Haandværkere, der var ingen Persons Anseelse i den Retning.

Nu kunde fremmede vel tænke: Hvorledes var Forholdet til Sognepræsten og til Friskolelæreren. Det var godt. Pastor Kiørboes hørte med til Fars gode Venner. Kunde Far ikke komme til Ubberup, ja, saa gik han op at høre Pastor Kiørboe.

Regelmæssigt en Gang om Maaneden kom Pastor Hoff og senere Pastor Carl Koch til Refsnæs og talte for Valgmenighedens Medlemmer, og hvem andre der vilde komme i Ulstrup Friskole, og Kiørboes var altid med til Møderne og bagefter med inde til Kaffen. Pastor Kiørboe og Far arbejdede ogsaa sammen paa flere Omraader, bl. a. i Sygeplejeforeningen. Han underviste selv sine Børn, men i alle Tilfælde de to ældste kom ned hos Far og blev forberedt i Historie, Regning og Matematik til Optagelse paa Akademiet.

Senere kom Pastor L. O. Faber. En af de første Begravelser, han skulde forrette, var en drikfældig gammel Mand, der havde taget sig selv af Dage. Han var »paa Sognet«, og i saadanne Tilfælde mødte Sogneraadet altid for at følge. Far og Præsten kom til at følges ad, og Far sagde da til ham, hvad han vilde tale om. Da han

fik det at vide, sagde han: »Jeg synes ikke, De skulde tale saaledes ved denne Lejlighed. De kendte ikke Manden, mulig har han gjort den skrækkelige Gerning paa sig selv i en Rus eller i Sindsforvirrethed. Gud er hans Dommer, vi skal ikke være det. Hans faa Slægtninge har Sorg nok.« Præsten indsaa det rigtige heri og rettede sig derefter.

Faber blev ogsaa en hyppig Gæst i Friskolen. En Sommerferie sad Far, Morbror Hans, min Bror og jeg og tog os en lille L'hombre nede i et Lysthus; da kom der Bud, at Pastor Faber var kommet. Far gik op for at tage imod ham. Da vi hørte, at de nærmede sig, pakkede vi Kortene sammen og stak dem i Lommen. Tænkte jeg det ikke nok, sagde Far, nej, Kortene paa Bordet; thi var det en Ting, der skal skjules, saa vil jeg ikke være med. Vi fortsatte Spillet, medens Pastor Faber, der tilhørte Indre-Mission, saa til. Lidt efter holdt vi op, og saa gik Samtalen om aandelige Ting.

Jeg har allerede berørt Forholdet til Lærer Andersen (Rosendal). Senere kom Lærer Nielsens til. Ogsaa disse stod vi i godt Forhold til.

Skolens Fester.

Hvert Aar, den 9. Septbr., er der Fest i Friskolen, men enkelte Gange har de haft et større Præg.

25 Aars Jubilæet

i 1892 blev den første store Skolefest. En Flagallé var rejst den lange Vej fra Friskolen til Skyttehuset. Kl. 4 kom alle Deltagerne i Procession op for at hente Far og Mor til Festen. Man drog dertil syngende Fædrelandssange og Salmer. Festtalen holdtes af Pastor Kiørboe, Gdr. Ole Pedersen, Aagerup, bragte Kredsens Tak. Valgmenighedspræsten, Hoff, P. Madsen, Aagerup, Bygmester Bentsen, Vallekilde, Friskolelærer N. Thomsen, Ubberup, Proprietær O. Lawaetz, Pastor Carl Koch, Friskolelærer Rs. Lind, Ubby, Forp. Holm, Lerchenfeldt o. fl. talte. Ad-

Kalundborg Dagblad.

Nr. 212 | [illegible] | Lørdag den 10. September 1892 | [illegible] | 16. Aarg.

En stor Del
Rester
af
Hvergarn,
sorte og kulørte
Kjoletøjer
sælges til
Konfirmationen
hos
R. Asmussen.

M. H. Iversens
Oldvare-, Garn- & Manufakturforretning
anbefales.

Ullstrup Friskoles 25 Aars Jubilæum.

I Gaar var det 25 Aar siden, Søren Rasmussen begyndte Friskolegjerningen paa Refsnæs, og i Dagens Anledning holdt Sognet Fest. Rundt omkring flagedes der, Forsamlingshuset, hvor Festen skulde holdes, var usædvanlig smukt pyntet, og Vejen derfra hen til Friskolen var hegnet med Flag.

Og Refsnæs blev ikke alene om Festen. Mange af Rasmussens Venner der fra Egnen gav Møde derude for at være med at bringe ham en hjertelig Paaskjønnelse og en Tak for den Gjerning, han og hans Hustru i de forløbne 25 Aar havde øvet.

Allerede om Formiddagen begyndte Gratulanterne at indfinde sig. Rasmussens Elever fra Børne- og Aftenskolen sendte ham en Gave af 510 Kr. Fra Ubberupkredsen blev sendt godt 430 Kr., og fra anden Side blev han overrakt Tegninger af et Dagligstue-Møblement til en Pris af 350 Kr., hvilke Møbler senere bliver ham tilstillet.

Kl. 4 samledes Festdeltagerne ved Ullstrup Brugsforening, hvorfra de i Følge drog om til Friskolen og derfra under Sang til Forsamlingshuset. Her stod Bordene dækkede, alt hyggeligt og smukt ordnet. Henimod 250 deltog i Festspisningen. Flere var der ikke Plads til.

En fornøjelig Stemning raadede ved Festen. Det var et Vennelag, der var samlet. Venner af Friskolen og Venner af Rasmussen og hans Hustru, og de samledes i dette: at takke dem for deres Gjerning i den frie Skoles Tjeneste.

* * *

Pastor **Kierboe,** Ullstrup, talte for Hædersgjæsten: „Lad Skibet kun sejle saa kort det vil, naar Fartøjet kun løber muntert til". Det kommer an paa, at det gaar fremad, enten Livet saa bliver langt eller kort. Og naar Rasmussen og hans Hustru nu ser tilbage paa de svundne 25 Aar, forekommer det dem vist, at det kun har været en kort Tid, men naar de tænker efter, vil de finde, at Fartøjet allerede har løbet muntert til. Der har været Fremgang i deres Gjerning, og Guds Velsignelse har fulgt den. Vi ser med Haab til Ungdommen her paa Refsnæs, venter os meget af den, og en stor Del af Grunden dertil er Rasmussens og hans Hustrus Gjerning her i de forløbne 25 Aar. Derfor Tak! Og Tak fordi I har arbejdet troligt og holdt fuldt ud paa, at hvad I vilde var Sandhed. Og naar der arbejdes med Troskab mod Maalet, og naar Gjerningen gjøres i Guds Navn, saa kan man naa langt.

Og I gik ikke paa Akkord. Den Gjerning, I vilde, den vilde I helt og holdt. Frem mod Maalet, saa maatte det briste eller bære! En Tak for Gjerningen, og lige saa en Tak for, hvad I personlig har været for hver enkelt af os. Tak for Tiden, der gik, og Lykke i Fremtiden for Eder og eders Børn. Gud lægge sin Velsignelse ogsaa i Tiden der kommer! Og hvad enten Rejsen bliver kort eller lang, at Fartøjet maa løbe muntert i Vinden. Et Leve for Rasmussen og Hustru!

Friskolelæreren **Rasmussen:** Da vi i Dag for 25 Aar siden begyndte Refsnæs Friskole nede i Ragerup hos den troløse Stolte Lars Pedersen og Hustru, da skete det i al Stilhed og Ydmyghed fra vor Side med lønligt Haab om, at Gud vilde lægge sin Velsignelse i Arbejdet. Hver Gang jeg tænker tilbage paa de halvtredie Aar, i hvilke Friskolen holdtes i Lars Pedersens Hus, staar den Tid for mig i en yndig, straalende Belysning. Personlig blev jeg plejet og omfattet i det Hus med en saa faderlig og moderlig Omhu, som jeg med Guds Hjælp aldrig skal glemme.

Jeg har tidt undret mig over, at et af Egnen saa aldeles ukjendt Menneske som jeg kunde blive modtaget med den Aabenhjærtighed og Tillid, som strax blev mig til Del af Refsnæsboerne. Jeg havde aldrig staaet i Forbindelse med nogensomhelst herude fra, før jeg kom dumpende ind paa Halvøen. Det var Trier fra Vallekilde, som fik mig herud. Jeg havde det godt hos Tang, var Lærer ved hans Børneskole i Kjøbenhavn. Det var nok for mig at bryde op fra, da Forstander Tang og hans Hustru havde været saa meget for mig som kun faa Mennesker. Børnene i Skolen var flinke, og enkelte af dem holdt jeg meget af. Min Kone var Lærerinde hos Høgsbro i Kjøbenhavn, og alt skulde jeg nu forlade for at drage ud til et aldeles ukjendte Folk, men Triers Skildring af Lars Pedersens Hjem og de Folks Elskværdighed, han var truffen sammen med, var i den Grad overbevisende for mig, at jeg straks var rede til Opbrud.

Et gammelt Ord: „Elsk mig lidt og elsk mig længe!" mindes jeg tidt, naar jeg tænker paa min Ankomst til det Hjem, hvor jeg skulde tilbringe saa lykkelige Aar. Der var slet intet Væsen gjort før Modtagelsen af „Degnen", som Børnene kaldte mig i den første Tid. Man padlede sin Tønt ligt til Lars Nielsen, Ullstrup, kjørte ind i Lars Pedersens Gaard med mig. Lidt mørke i Huden saa alle Mandfolkene ud af Støv fra Marken, men selvfølgelig, fordi de netop havde faaet det sidste Læs i Hus. Støvede Ansigter kan ogsaa være tiltalende, især naar Aabenhed og Tillidsfuldhed lyser ud af Øjnene, og et særegent mildt „Velkommen" toner én i Møde paa ukjendt Sted. Jeg trængte til dette „Velkommen", thi jeg syntes den Dag, at alt saa saa traurigt ud. Vejret var lidt tungt, Markerne golde, Gaarden indhegnet, ingen Skove, ingen Plantning, kun nogne Gaarde og Huse. Det sandede, bakkede Landskab langs Vejen, lige fra Nyrup til Omdegningen ved Ragerup, vidnede just ikke om noget Eden, og jeg var ikke langt fra at tvivle paa, at jeg blev gammel paa Refsnæs. Det blev jeg dog — Tvivlen til Trods — alligevel. Der staar paa Rask's Mindesmærke: „Der er ingen Ven, der kan sammenlignes med Virksomhed, den, der arbejder, synker ikke hen", og dette Ords Sandhed fik jeg Erfaringen af, da vi fik Skolen begyndt 3die Septbr. 1867. Skolestuen var kun lille, og der var lavt til Loftet, men der var ogsaa kun 9 Børn at begynde med. Fra 1 det Aar var det da en jævn Begyndelse. Vi fik laant et Par Borde og Bænke og det var alt hvad vi havde af Skoleinventarium.

Tænke de ydre Betingelser for et tarveligt Skolehold var saa. Jeg havde kun den eneste pædagogiske Grundsætning: „at hjælpe Eleverne til at være Børn saa længe som muligt". „Kun Spiren frisk og grøn i tidlig Vaar", staar der i en af Grundtvigs Sange, og det var for mig Hovedsagen at finde og give dem den Næring, der kunde holde dem friske. En saadan Føde, mente jeg den Gang og mener endnu, var det mundtlige Ord. Dette Ord maa være blevet en Del af ens Sjæl for at gjøre Virkning hos Tilhørerne. Der var altsaa den første Betingelse for et godt Arbejde, at jeg selv havde et levende Ord til de Børn, som i Dag for 25 Aar siden samlede sig om Bordene i Ragerup Friskole, som den hed den Gang. Jeg havde en Mængde gode Ting, som jeg selv i hvert Fald var fuldstændig optaget af. Jeg kunde sige som Ingemann lægger Holger Danske i Munden: „Til Sagn og Sange og Eventyr jeg lyttede, da jeg var lille", og det var disse Sagn og Sange og Eventyr, der var min største Glæde at faa Lov at meddele andre. Det gaar ikke saa nemt at holde „Spiren frisk og grøn" som en ung, begejstret Mand mener, og tidt syntes jeg, Spiren falmede i Stedet for at groe. Jeg maatte da over til Kold, Friskolernes Fader, og udøste mine Bekymringer for ham, og for Tvivl gav han mig Tro og Haab for Friskolens Fremtid paa Refsnæs. Som Slutning paa vor lange Samtale sagde han: Nu skal De blive paa Refsnæs saa længe nogle af Børnene og Forældrene ere glade for Dem. Skal den Tid saa komme, at Deres Gjerning er forbi der — hvad De ikke har lov at sige hen, men er bleven løst hen af Gud — da kan De stole paa, at det skal gaa Dem som det gik Paulus i Troas, at der skal staa Venner og vinke og sige: „Kom nu over at hjælpe os!" Ordene blev sagt med en saadan Sikkerhed, at jeg turde sætte mit Liv ind paa, at saadan maatte det være, og fra den Tid var Tvivl og Uro borte.

Da Skolen blev for lille i Ragerup, havde jeg derfor Tro paa, at det nok vilde gaa godt med at bygge en ny Skole. Lars Pedersen og Ole Pedersen, Ragerup, samt Lars Nielsen, Ullstrup, som havde gaaet i Spidsen for Friskolen hidtil, var ogsaa beredvillige til at opføre et nyt Skolehus. Trods en Del Hindringer, navnlig med Pengesagerne, gjennemførte de Sagen, saa Friskolen kunde indvies i Foraaret 1870, hvor den elskværdige gamle Pastor Piper og Trier fra Vallekilde talte og ønskede Guds Velsignelse over Virksomheden og Stedet. Nu skulde Virksomheden have dobbelt Fart, idet Sofie og jeg samtidig som Mand og Kone kunde drage ind i den lille Bolig med den skjønne Udsigt. Hvor meget eller hvor lidt, vi har udrettet i de henrundne 25 Aar, ved vi ikke, men hvad vi kan sige med Sandhed, det er, at vi selv har levet et lykkeligt af Gud velsignet Liv. Lykken har for os været langt større end Forstanden, og derfor give vi Gud Æren. „Livet er det dejligste Eventyr", siger H. C. Andersen, og en Dag som denne havde vi aldrig drømt os. Denne store Sals Udsmykning, denne Mængde Lykønskende og disse mange Penge og Gaver — alt er for os som det dejligste Eventyr og dog den skjønne Virkelighed. Tak for alt og Gud bevare os i Troskab for alt godt! Tak allesammen.

Gaardejer **Ole Petersen,** Ragerup, vilde ogsaa sige Rasmussen og Hustru Tak for deres Gjerning paa Refsnæs. Da vi begyndte med Friskolen herude, var det lidt knapt i alle Maader, det saa ikke den Gang ud som i Dag. Men der havde været Fremgang over Skolen, og Refsnæsserne havde faaet Skolen kjær. Derfor Tak!

Pastor **Hoff:** Jeg har af Tid tænkt, at Rasmussen var en lykkelig Mand. Naar han kommer ind i vor Stue, er det, som Glæden kom i Følge med ham. Og derfor er han af Tid en af de mest velkomne Gjæster. Men naar man saa bringer Glæde omkring til andre, maa der ogsaa være Glæde og Solskin i ens eget Hjem. Og det har det været her, og dere har Rasmussens Hustru sin Part. Det har været et lykkeligt Ægtepar. Sofies Smukke har været den stille og sagtmodige Aand i Ægtefolks uforkrænkelige Væsen.

Alle vi, som kender Sofie, ved, at hun har været med i Eventyret det 25 Aars Liv, der har været skjønt som et Eventyr og dog saa rigt paa Virkelighed. Lad os takke hende for alt, hvad hun har været for hendes Mand og for os. — Et Hurra for hende.

P. Madsen, Ragerup, bragte Rasmussen en Tak fra Ungdommen paa Refsnæs. Vi Unge herude anerkjender ham som en Hædersmand, hvem vi skylder meget. Gjennem vort Samvær med ham har han været meget for os. Og han har af Tid været rede til at tage sin Part af Arbejdet for alt, hvad han anser for godt og hæderligt.

Bentsen, Vallekilde, takkede Rasmussen for 30 Aars Venskab samt bragte en Hilsen fra Højskoleforstander Trier, som beklagede, at han endnu ikke var ... kaldt, at han kunde være med ved denne Fest.

Lærer **Thomsen,** Ubberup, vilde ogsaa som en af Rasmussens gamle Venner sige ham Tak for de forløbne Aar. Særkjendet for Rasmussen er, at han af Tid bærer sit Kors, og at han kan sætte alt ind paa den Sag, han vil tjene. Og saa har han den lykkelige Evne at kunne elektrisere, sætte i Trit, bringe Lys og Liv med sig. Og hans Gjerning her paa Refsnæs har baaret rig Frugt, det er der Vidnesbyrd nok om. Og Gud give nu, at det i den Tid, han har tilbage, maa bære videre frem, saa Aarene der kommer maa være lige saa lykkelige og frugtbringende som Aarene der gik.

Rasmussen takkede for alle de hjærtelige Ord der var talt til ham og al den Venlighed han havde mødt. Han sluttede med en Skaal for Proprietær Lawaetz, som han regnede mellem sine Venner, skjønt det varede længe, inden de kom til at forstaa hinanden.

Lawaetz. Da Rasmussen kom herud, tænkte jeg: hvad mon han vil? Jeg var den Gang meget antigrundtvigiansk, og der var meget, der skilte mellem ham og mig. Men efterhaanden som Tiden gik, og jeg lærte ham lidt nærmere at kjende, kom jeg til at holde af ham. Vi stod paa samme Grund, vilde det samme. Som det var hans Ønske, saa var det ogsaa mit, at kunne blive til Velsignelse for Refsnæs. Ved Rasmussens Virksomhed er der bleven Jubel i manges Hjærter. Se ud over denne Forsamling de mange fornøjelige og friske Ansigter. Om jeg ikke i alt har kunnet samstemme med ham, maa I holde mig det til Gode. Jeg er snart en gammel Mand og opvoxet under andre Forhold, min Natur er tung og mere utilgængelig end hans. Men hvad der er godt, holder jeg af, og jeg tror, at vi nu forstaar hinanden. Det er Kjærligheden det kommer an paa. Jo mere Kjærligheden faar Lov at raade i os, jo mere finder vi frem, og jo mere kan vi udrette. — Et Leve for Refsnæs!

Pastor **Koch:** Rasmussens stadige Tanke har været, hvorledes man skulde bringe Ungdommen frem til det Gode. Herfor har han arbejdet, og i dette Arbejde har han bedt os alle være med. Heri ligner han Pastor Kierboe, der ogsaa er en Samarbejdets Mand, og hvis inderlige Ønske det er, at alle de, som staar paa samme Grund, i Forening maa tage Arbejdet op. En Tak til Pastor Kierboe for Samarbejdet — og et Leve for ham!

Pastor **Kierboe** takkede. Det var en Glæde for ham, naar alle, som vilde det samme Maal, kunde arbejde sammen i Kjærlighed og Forstaaelse. Der er vel nok endnu Steder her i Landet, hvor man har Vanskelighed ved at forstaa Ubberupkredsen, men efterhaanden vil Forstaaelsen komme. Men vi her paa Refsnæs har Forstaaelsen allerede, og derfor glæder det os over Arbejdet herude og over at kunne samarbejde med dem.

Gaardejer **Lars Nielsen,** Ragerup, bragte Sofie Rasmussen en hjærtelig Tak for, hvad hun havde været for Børnene i Ullstrup Friskole.

Lærer **Lind,** Ubby: Endnu en Tak til Rasmussen for den Frejdighed, hvormed han har arbejdet herude samt for den venlige Maade, hvorpaa han har kunnet tage os yngre ved Haanden. Det har været hans Styrke, at han har kunnet se lyst paa Folk, se det gode og lyse hos dem og bringe andre til at se det samme. Det blev lyst, hvor han kom frem, og han har skilligt

Fra Holbæk Amt. 12

skillige Sange var digtet. Far takkede og fortalte om sit Komme til Refsnæs. De modtog store Gaver.

Havde der været en god Fremgang for Friskolen derude paa Næsset, saa er nogle Ord kommet mig i Hu mange Gange senere, efter at jeg selv kom til at staa i en Lærergerning. Det var Ord, som Far mange Gange fremsagde med en Inderlighed, som talte til os Børn. Det var om Ansgars Virke for at bringe Kristendommen til Danerne: »Lidt af ondt og lidt af godt«, men trods alt følte han som Ansgar, at Gud havde sat ham paa Pladsen, og saa skulde han udføre sin Gerning i Guds Navn. Et andet Ord, som han gav os Børn med paa Vejen, var:

„Hold ud til Prøvens sidste Slutning,
Livskronen vindes ej ved Prutning."
og „Det Arbejde, som man har taget sig for,
det gør man fjærdig, ej sandt, min Ven,
om man vil kaldes en ærlig Lærer."
(af H. C. Andersens Eventyr:
Prinsessen og det halve Kongerige).

Vi blev opdraget i Frihed, men under Ansvar, vort Arbejde skulde uden Betingelser gøres færdigt. Vi skulde naturligvis ogsaa frit have Lov til at vælge vor Livsstilling, og det kan jo ofte være vanskeligt for Børn i 14 Aars Alderen at bestemme sig. Men Far havde det Syn, at selv om vi maaske vilde læse, skulde vi ud i praktisk Arbejde først.

Derfor kom min ældste Bror en Sommer hen hos Burchardi paa Birkendegaard, og senere tjente han hos Gaardmænd paa Røsnæs.

Min Søster, Anna, kom allerede, da hun var 15—16 Aar, ind hos Pontoppidan paa Hjørlunde Højskole som Elev. Da hun senere blev forlovet med Hans Rasmussen, Søn af Gaardejer Rasmus Pedersen, Græsbjerggaard i Ulstrup, og han var Mejerist, saa foreholdt hun mig Gang paa Gang, at jeg maatte uddanne mig til Lærer for at kunne fortsætte Gerningen i Ulstrup Friskole; thi hver-

ken Gunnar eller jeg kan det, sagde hun. Vi blev imidlertid Børnelærere alle tre — saadan kan det gaa, men ogsaa jeg var ude at tjene først, paa Mejeriet i Ulstrup, inden jeg kom paa Seminariet. Skulde vi være Lærere, syntes Far, at vi ogsaa skulde have Seminarieuddannelsen.

Sølvbryllup.

Far og Mor fejrede deres Sølvbryllup den 12. April 1895. Det var en Langfredag, og de havde derfor tænkt, at det kun skulde være i alleregentligste Forstand en snæver Familiefest, men deres mange Venner vilde det anderledes.

Jeg var mest spændt paa, at Farbror Per i Skanderborg skulde komme; thi han havde aldrig besøgt os, og der stod for os Børn en særlig Nimbus om ham. Han var saa stærk, efter Fortællinger derovre paa Egnen, at han under Krigen med en »Slagvoll« (Plejel) havde jaget nogle Tyskere ud af Stilling By, fordi de havde villet fortrædige en gammel Kone. Saa havde han i Provisorietiden som Sognefoged nægtet at opkræve de provisoriske Skatter. Han havde derfor maattet vandre i Fængsel for sin politiske Overbevisnings Skyld, og da han kom ud fra Skanderborg Raadhus, var der samlet en stor Forsamling af de frisindede Mænd lige udenfor, der modtog ham med et: Leve Per Rask. De havde en Erkendtlighedsgave til ham, en Char-à-banc, og der holdtes et stort Møde med Taler af Datidens kendte Politikere.

Pastor Kiørboe talte først: I eders Hjem har der altid været Lys, Varme og Magnetisme. Der havde altid været stor Tiltrækning ved Hjemmet, hvor man altid blev modtaget med Hjertelighed og Kærlighed. At der stadig var stor Tiltrækning ved Hjemmet, viste den store Venneskare, som var samlet om dem i Dagens Anledning.

Søren Rasmussen takkede for den Opmærksomhed, der var vist Sofie og ham. De havde i særlig Grad været lykkelige. Det var gaaet ham ligesom Aske-

pot i Eventyrene. Sofie og han havde gennemlevet meget i de henrundne Aar, de havde i Kærlighed delt Kaarene med hinanden, og de havde Grund til at sige Gud Tak for de 25 Aar.

Friskolelærer N. T h o m s e n, Ubberup, mindedes den Tid, da han og Rasmussen blev kendt (paa Blaagaard Seminarium). Rasmussen har en særlig Evne til at elektricere Folk, og det er den Evne, der har skaffet ham den store Vennekreds ikke alene her paa Egnen, men ud over hele Landet.

Friskolelærer R s. L i n d, Ubby, mindede om det glade, frimodige og gudbenaadede Liv, som Søren og Sofie Rasmussen førte. De havde derved været til Velsignelse og et godt Eksempel for alle Mennesker.

Lærer N i e l s e n, Ulstrup, takkede Rasmussen for den Maade, hvorpaa han havde optraadt over for ham, og ønskede, at det gode Forhold mellem dem maatte vedvare.

Far fortalte om Svigerforældrenes fromme og glade Sind og om Vennerne, som kom der, allesammen Navne, som vi andre Steder har hørt om fra Vartovkredsen. Han fortalte om det sangrige Hjem, hvor Salmerne, som de havde hørt synge, maaske med nye Melodier, blev sunget, medens Mor spillede paa Klaveret, eller der blev sunget Fædrelandssange, Heibergs Gadeviser, Bellmann eller andet, ikke mindst naar de unge kom der. Han fortalte om, hvordan han blev meget venligt modtaget første Gang, han var der, og takket af den ældre Datter, Olette, fordi han havde laant hendes Forlovede, Hans Rasmussen, et Par Støvler. Naar de to Svogre siden talte om denne Episode, som blev Begyndelsen til, at Far kom til at kende Mor, ja, saa kunde de muntert spøge om denne lille Hændelses Betydning, men følte, at der stod en højere Magt bagved. Far fortalte om, hvordan han blev en stadig Gæst i Hjemmet. Fra første Færd havde de to, Far og Mor, følt sig tiltrukket af hinanden. I Foraaret — paa en Spad-

seretur paa de gamle Fæstningsvolde, som da endnu omgav København — det var vistnok »Kirsebærgangen« — aabnede Far sit Hjerte for hende og fik hendes Ja, og det var et Ja, der holdt Livet igennem.

Min Søster Annas Hjertenskær, Hans Rasmussen, var som omtalt Mejerist paa Ulstrup Mejeri, men ved at komme hen i Friskolen kom han snart ind paa at ville være Friskolelærer. Han kom paa Vallekilde, hvor Forstanderen, Povl Hansen, fik stor Indflydelse paa ham, og de blev Venner for Livet. Næste Vinter var baade Hans og Anna paa Askov Højskole. Den 21. Maj 1896 — paa Fars Fødselsdag — fejrede de deres Bryllup. Det stod i Vartov Kirke i København, hvor Ubberup Valgmenighedspræst, Pastor V. I. Hoff, da var Præst. Vi boede paa Højskolehjemmet, hvor Værtsfolkene var Sofus Høgsbros Datter og hendes Mand, den kendte Historiker og Folketingsmand Harald Holm. Mor havde jo været Fru Holms Lærerinde, og der blev gjort alt for, at vi kunde have det hyggeligt.

Dagen efter Ankomsten til København fandt Vielsen saa Sted i den gamle Vartov Kirke, hvor Mor var konfirmeret af Grundtvig, og hvor Far og Mor saa ofte havde siddet under Grundtvigs Prædikestol. Ejendommeligt var det, at en af Sofus Høgsbros Døtre tilfældigt overværede Vielsen. — —

Saa skulde da Samarbejdet begynde i Friskolen mellem det ældre og yngre Lærerpar, men i de første Aar stod Far stadig som Leder. Der kom snart til at bestaa det allerbedste Forhold imellem dem. Hans Rasmussen var en dygtig Lærer, som var selvstændig nok til at tage Undervisningen paa sin egen Maade og alligevel saaledes, at Skolen stadig førtes videre i det gamle Spor. Han var den fødte Iagttager, og derfor var han ogsaa blevet saa kyndig baade i Botanik og Zoologi, særlig Fuglenes Liv. Han havde som Far et aabent Øje for Naturens Skønhed, og han havde udviklet et ret betydeligt Tegnetalent, saa han ogsaa har gengivet smukt Dyr, Fugle, Landskaber o. s. v.

Desværre blev han i en tidlig Alder syg, men hele sin Manddomsgerning gjorde han derude paa Næsset, i Skolen, iblandt Ungdommen og iblandt de ældre, og jeg vil tro, at som de derude den Dag i Dag mindes Far og Mor, saaledes mindes de ogsaa Hans Rasmussen.

I mange Aar fik de Lov at virke sammen. Men nu, da de to unge havde virket nogle Aar, begyndte Far og Mor at afgive flere Timer til dem. Børnetallet steg, og der maatte Udvidelser til. I min Barndom kom Bønderne med et Læs Tørv (Æltetørv) — de, der havde Tørveskær — og Tørvene maatte vi have oppe paa Loftet, hvor der i Forvejen var et Par Gavlkamre — det vestre Kammer, som var størst, var nu Familiens Soveværelse; thi da de havde faaet det nye Møblement (»Bondemøblerne« kaldtes de i sin Tid), maatte Sovekammeret, som oprindelig var i Husets nordøstlige Stue, flyttes op i den vestre Gavl. Det østre blev brugt til Gæsteværelse eller til Rum for den mandlige eller kvindelige »Lærling«, som f. T. var der. I Skraarummene mellem de nævnte Kamre og Taget skulde vi stoppe Tørvene ind, og de skulde alle stables for at kunne være der, thi der skulde jo mange til Vinteren igennem, da vi ikke brugte Kul og kun Pinde en enkelt Gang til Optænding. Vinteren igennem »gemte« vi Ilden inde i Kakkelovnen. Om Aftenen, endnu mens der var gode store Tørvegløder, blev de raget sammen i en Bunke inde paa Risten og derpaa dækket med et godt Lag Aske. Næste Morgen strøges Asken stille væk, og saa nogle »Tørve-Gnallinger« (Smaastykker) paa Ilden, ned paa Knæ og blæse til Ilden, saa der kunde gaa Ild i Tørven. Det var naturligvis en staaende Vittighed: »Her har du ligget og blæst paa dine Knæ«. Uha, det kunde være en kold Omgang en Vintermorgen, inden der kunde naa at blive varmt i Stuerne, saa vi Børn trak ofte ud i Køkkenet, hvor der snart var lunt. Til Kaffen — den var tynd, stærkt fortyndet med Cikorie, men til Gengæld med megen sød Mælk, nærmest Kaffeolé — fik vi Drenge nogle ordentlige »Klem-

mer«, d. v. s. nogle tykke Rundtenom-Mellemmader med Smør paa. Det første, jeg kan huske, var der jo intet Mejeri, saa vi købte vort Smør hos Hans Larsens i Aagerup. Det var hjemmekærnet, og jeg syntes, det smagte dejligt, men jeg syntes ikke, at Mor behøvede at skrabe det paa. Da Margarinen senere kom, kaldtes det Kunstsmør, og »Kofedt« kaldte vi Natursmør.

Mælken (sød Mælk) købte vi nede hos Gaardejer Peder Jensens i Tvillinggaarden. Jeg vilde altid gerne derned for at hente Mælk, for Konen, Maren, havde altid et venligt Ord og tit en eller anden »Godbid« til mig, og Peter Jensen havde altid en eller anden Vittighed paa Læben. Der var altid saa rent og pænt, saaledes som man iøvrigt saa det i Refsnæshjemmene. Fra Køkkenet kom man ind i Stuen, en ægte Refsnæsstue, med Langbord, fast Bænk, sandstrøet Gulv, Bilæggerovn og Alkovesenge. Der var mange Børn, og Rasmus, den yngste, var nærmest min Alder (nu Sogneraadsformand paa Refsnæs), men trods de mange Børn var Maren en lille, meget sirlig Kone, altid klædt i den smukke Refsnæsdragt. Da jeg kom til Verden, kunde de paa Grund af Snestorm ikke faa fat paa Jordemoderen, men saa kom Maren Per Jensens og tog imod mig.

Per Jensen var som omtalt ikke alene en lun Mand, men en meget dygtig Bonde, der brugte Tang til sin Mark før andre. Han var en klog Mand. Han og Far havde meget sammen, bl. a. med Hensyn til Sparekassens Bestyrelse. Ved Juletid, den 23. eller 24. Dec. om Formiddagen bagte Maren Per Jensens altid store Bunker af Æbleskiver, og vi kom aldrig derned i Juletiden, uden at vi fik dem at smage, godt med Sukker paa og varmet i Smør — en ren Lækkerbidsken. Naar Far skulde til Kalundborg, laante vi ofte et Enspænderkøretøj dernede.

Saa var der en anden af Friskolens gode Støtter, Lars Nielsen og Maren paa Lundgaard i Aagerup. De hørte ligesom alle Lars Persens og Ole Persens Familier med

til Ubberup Valgmenighed. Her færdedes jeg næsten som hjemme, thi her var flere Børn paa min Alder, gode Legekammerater. Jeg kunde nævne Mads Jensens i Bjørnstrup (Ørnekulen) eller Mads Rasmussen paa Banken o. s. v. Hans Jensens i Aagerup, Jens Andersens i Bymose, Søren Andersens i Kongstrup, Fisker Jørgen Nielsen ved Aagerup Strand o. s. v. Skulde jeg beskrive dem alle, blev det snart sagt alle Refsnæs'erne, jeg kom til at omtale, men det kommer til at være denne Gang.

I 1896 byggedes en Skolegang og et nyt Udhus i Stedet for de to smaa »Hemmeligheder«, der hidtil havde været.

I 1902 byggedes til, og der blev sat to Kviste paa. Nu blev der to Skolestuer, men efter som Skolen fik større Tilgang, maatte der senere føjes endnu en Nybygning til — den toetagers Bygning, hvor der nu er Skolestue, Husflidslokale og Beboelse foroven.

I 1907 var der ogsaa Fest i Skolen i Anledning af dens 40 Aars Bestaaen. Højskolelærer Thorvald Laursen skrev en lang Artikel i »Holbæk-Posten« under Overskriften:

De gamle Friskolefolk paa Refsnæs.

Efter at have fortalt lidt om deres og Skolens Historie, skriver han bl. a.: »At fortælle om alt det gode, som Søren og Sofie Rasmussen udrettede for Refsnæs, baade aandeligt og materielt, i de mange Aar, kan her slet ikke være Tale om, men jeg vil særlig fremhæve et Par Træk, som jeg især har lært meget af, og som jeg synes særlig præger deres Gerning. Det første er de gamle Friskolefolks barnlige Hengivenhed i Troen paa det evige Liv og den Fred, de har lært i Troen. Jeg kan bedst udtrykke, hvad jeg har lært i den Retning af de gamle Friskolefolk, i et Par Vers af Grundtvigs mægtige Sang til Apostlene: »Var I ikke Galilæer«. Jeg synes, at Galilæersangen i korte, rammende Udtryk fortæller os, hvad de to lever paa — lever for — virker for at klargøre i deres Kreds

— i deres Skole og for alle de mange, som er saa lykkelige at komme i deres dejlige Hjem. De er vist ægte Grundtvigianere. Ja, saa vidt jeg har forstaaet. De hører til »de glade Kristne« i Ordenes bedste Forstand. Deres sikre Tro paa Gud og det evige Liv har ikke alene givet

dem Fred, men den har gjort dem virkelig glade. Man føler, at der er Glæde til Huse i Friskolen paa Refsnæs — ægte Glæde. Jeg, og mange med mig, siger dem Tak, fordi de har lært os, at virkelig troende Kristne, skal være glade, lært os, at »Kristne har kronede Dage«. Men endelig er der endnu en Ting, som jeg vil drage frem, som et Minde fra Friskolen paa Refsnæs. Jeg kender ingen lykkeligere Ægtefolk end Søren og Sofie Rasmussen. Hvor holder de to Mennesker dog meget af hinanden, og hvor deler de med hinanden. I deres Hjem har jeg lært, at »det, som bærer gennem Freden, er Hjemmets Pulsslag i Travelheden«, og at det er godt at have sligt Rejsefølge, som de har i hinanden.

Jeg kan godt forstaa, at Refsnæsboerne ser saa meget op til og holder saa meget af deres gamle Friskolefolk og nu gør Fest for dem. For lykkelige er de Børn, der i Skolen Morgen efter Morgen har set Søren og Sofie Rasmussen folde deres Hænder sammen og bekende og bede sammen. De Børn maa have modtaget stærke og gode Indtryk, som de aldrig glemmer, Indtryk af de gamle Friskolefolks vidunderligt nære Forhold til Gud og til hinanden. Og lykkelige og taknemlige er de unge, som har faaet Lov til at kige indenfor i det samme Hjem og ikke alene der mødt Gæstfrihed, men tillige har lært usigelig meget godt. — — —

Ja, styrk din Tjener med Kraftens Aand
og Børnene hans tillige,
lad Værket lykkes i deres Haand,
lad blomstre med os dit Rige.

40 Aars Festen forløb smukt med mange Taler og Sange.

Søren Rasmussens politiske Interesser.

Naar der skal tegnes et helt Billede af Far, maa der ogsaa fortælles noget om hans politiske Interesser.

Fars store Fædrelandskærlighed, hans Interesse for Samfundsforholdene, ikke mindst for dem, der økonomisk levede paa Skyggesiden, maatte naturnødvendigt give sig Udslag i politisk Henseende. Hans Interesse for de politiske Problemer, antager jeg, er vakt i Ungdomsaarene, da han kom som Gæst og senere som Ven i Folketingsmand Sofus Høgsbros Hjem. Mor var Lærerinde for Høgsbros Børn, og Far blev bedt derud og kom der ofte. Det var jo et af de gode grundtvigske Hjem i Hovedstaden. Saa vidt jeg erindrer, boede de ude paa Østerbro. Jeg kan mindes, at man, vistnok fra Køkkenet, kunde se ud over Marmorkirkens Plads med den ufuldendte Kirke, hvor Marmorsten laa overgroet af Græs.

I dette Hjem kom adskillige af Venstres ledende Folketingsmænd, og derfra skriver sig nok Fars Kendskab til N. J. Termansen, Chr. Berg o. fl. Naturligvis førtes her mange politiske Samtaler og Diskussioner. Jeg tror nu ikke, at Far som den unge Mand, han da var, tog ret megen Del i Diskussionerne, men han lyttede. Han saa altid op til gamle Høgsbro, og de blev gode Venner Livet igennem. Far fortalte, at der var et Spørgsmaal angaaende et Forhold paa Refsnæs, som de vilde have ham til at hjælpe dem med. Det var et af de første Aar, han var derude. Han skrev da til Høgsbro og bad ham hjælpe med dette, men Høgsbro svarede: De har en saa udmærket, højagtet og indflydelsesrig Folketingsmand i Holbæk Amts 4. Valgkreds, Christoffer Krabbe, han vil sikkert med Glæde ordne det, saa De bør henvende Dem til ham. Vil han ikke, saa skal jeg nok. Far skrev om Sagen til Folketingsmand Chr. Krabbe, og han ordnede det. Dette blev Indledningen til et Venskab dem imellem, der holdt Livet ud. Det var Far saavel som alle Venstres Vælgere i Kredsen en Sorg, da Krabbe i 1884 ikke vilde modtage Genvalg til Folketinget paa Grund af, at han havde overtaget Herregaarden Hald, saa han ikke mente at have Tid til at bestride et Hverv som Folketingsmand.

Fra 1884—95 var Redaktør Andreas Sørensen, Kalundborg Dagblad, Folketingsmand for Kredsen. Hans Kone, Karoline, var Søster til Morbror Olufs Kone, Marie. Andreas Sørensen og Morbror Oluf havde i 1876 ved Hjælp af Andele, som Kalundborgegnens Bønder tog, startet Bladet med Sørensen som Redaktør og Oluf Jensen som Faktor. S. var Vestjyde. Begge de to nævnte Familier hørte med til Valgmenigheden i Ubberup, og naar vi var i Kalundborg, gjaldt Besøget oftest de to Hjem eller Dyrlæge Wissing og Kbmd. Kristoffer Madsen, som alle hørte med til Ubberup Valgmenighed. Far fik en L'hombre, og saa blev der talt Politik.

Som Far havde været Stiller for Krabbe, saa var han

det ogsaa for Sørensen. S.s Tid som Folketingsmand faldt jo sammen med de bitre Provisorieaar. Ogsaa ude paa Refsnæs nægtede adskillige at betale de provisoriske Skatter, men saa blev der pantet for dem. Jeg husker, at de hos os tog vort Stueur, hos Per Jensens en Ko o. s. v.

Da det store Jyderupmøde (Jyderupslaget) skulde finde Sted, sagde Far til Sørensen: Pas nu paa ikke at tale ophidsende (Højre holdt ogsaa Møde derude samtidig), saa der bliver Spektakler, thi det baader intet, men kan blive til Skade for Folk. Resultatet er kendt.

Efter Forliget i 1894 var der, særlig paa Samsø, megen Utilfredshed med Andreas Sørensens Stilling. Han var ikke med til Forliget, men Folk havde Følelsen af, at han havde staaet vaklende. Der kom da Spørgsmaal fra en Del Vælgere om at opfordre Krabbe til at stille sig igen til det forestaaende Folketingsvalg. Der blev indkaldt til et Møde i Kalundborg for nogle Repræsentanter for alle Sognene paa Sjællandssiden. Far var en af Repræsentanterne fra Refsnæs Sogn. Han blev valgt som Dirigent, og han foreslog ,at man skulde indbyde baade Krabbe og Andr. Sørensen til et Møde, hvor de skulde tale og klarlægge deres Stilling. Man kunde saa rette Spørgsmaal til dem og efter Mødet tage den endelige Beslutning om, hvem af dem man skulde opfordre. Andreas Sørensen var til Stede og talte. Adskillige talte imod at faa Krabbe over, men Far satte sit Forslag til Afstemning. Efter Stemmetællernes Udsagn faldt Forslaget, og nogle bad Far om at skrive til Krabbe, at han ikke skulde komme. Det gik han ind paa. Næste Morgen skrev han Brevet, men saa kom der Bud fra een af Mødedeltagerne, een af den Tids politiske Førere i Kredsen, hvori han skrev, at Afstemningsresultatet næppe var rigtigt, thi der var en Del Stemmer i den anden Stue (Mødet var holdt i »Højskolehjemmet«, hvor nu »Hotel du Nord« ligger), som ikke var talt med. Der lod til at være Stemning for Krabbe, og om Far ikke vilde opfordre ham. Far lod være at sende Bre-

vet til Krabbe, men skrev til Politikeren, at det vilde han ikke have noget med at gøre, thi han holdt sig til det opgivne Afstemningsresultat og vilde ikke vide af Bagsnak. Skulde Krabbe opfordres, maatte de gøre det. Man kan forstaa, at det blev en svær Tid for Far, da han egentlig var stemt for Krabbe.

Umiddelbart før Valgdagen skrev Far følgende i »Kalundborg Dagblad« (Nr. 47, 6. April 1895): »I dette Øjeblik, da de 53 Vælgeres Oparab om at stemme paa Krabbe bragtes mig ind ad Døren, berettedes mig fra anden Side, at Folk herude mente, at jeg ogsaa vilde stemme for Krabbe. Jeg vil indrømme, at de kan have nogen Grund til denne Formodning efter mine Udtalelser fra den første Tid, Krabbes Kandidatur kom paa Tale. Jeg har ikke skammet mig ved at tilstaa, at jeg, som flere ældre Vælgere her i Kredsen, stod i en Kærligheds- og Taknemlighedsgæld til Hr. Herredsfoged Krabbe fra hans politiske Virksomhed i tidligere Dage, og at det var mig pinligt at høre Udtalelser, der mulig kunde opfattes som nedsættende for hans politiske Person. Som de, der overværede Sørensens Møde paa Højskolehjemmet, vil mindes, foreslog jeg ikke at binde sig til Sørensen, førend Krabbe havde været her og klaret for sig. Naar dette var sket, mente jeg, at begge Kandidater kunde være enige med Kredsens Venstrevælgere om, at den, der efter en Afstemning fik det færreste Antal Stemmer, skulde trække sig tilbage. Men Forslaget faldt med Glans, og Sørensens Kandidatur blev vedtaget med Majoritet. Uagtet jeg ikke stemte for Sørensens Kandidatur, følte jeg mig bunden, da et saa overvejende Flertal af mine Meningsfæller stemte derfor, hvilket jeg straks meddelte Forsamlingen. Jeg foreslog saa at skrive til Krabbe og bede ham om ikke at stille sig op for at undgaa, at politiske Venner sattes mere end højst nødvendigt op imod hinanden. Af Skriveriet blev intet, da en æret indflydelsesrig Vælger slog Knuder, og da Forsamlingen heller ikke havde givet nogen Bemyn-

digelse til dette Skridt, thi Mødet var hævet, da Sagen kom paa Tale. Jo, vist stemmer jeg paa Sørensen, jeg har givet den før nævnte Forsamling af Meningsfæller mit Ord, og det kan ikke rokkes. Men selv om jeg ikke havde givet dette, saa stemte jeg alligevel paa ham. Grundene hertil er saa mange, at jeg hverken har Tid eller Lyst til at fremsætte dem nu, især da det ikke er min Mening at ville overtale andre til at følge mit Eksempel. Det har kun været min Hensigt med disse Linier at faa rettet den fejlagtige Opfattelse af min personlige Stilling til Kandidatspørgsmaalet, altsaa: Jeg stemmer virkelig paa Sørensen, hvis jeg da, som jeg med Guds Hjælp haaber, kommer til at afgive min Stemme paa Tirsdag.

Ulstrup Friskole, den 6. April 1895.

Søren Rasmussen.«

Krabbe valgtes med 1003 St., medens Sørensen fik 958. Siden var Krabbe Kredsens Folketingsmand, til han nedlagde sit Mandat i 1910, og Far var hans Stiller. Faa Dage efter Valget sagde Sørensen til Far: Var din Artikel bare kommet 8 Dage før, var Udfaldet blevet et andet. Men dette var jo kun Sørensens Antagelse.

Naturligvis skal jeg her ikke komme ind paa Kredsens Historie, men kun berøre Fars Deltagelse.

Han var meget glad, da den hemmelige Afstemning til Folketingsvalg blev indført paa Forslag af Krabbe.

Far sad, som Sogneraadsformand, stadig i Valgbestyrelsen, og han udtalte om den hemmelige Afstemning: Nu kan Smaafolk stemme, som de vil, uden at frygte for økonomisk Forfølgelse, eller: I Refsnæs Sogn er der kun en enkelt Højremand af Bønderne, og han kvier sig ved at udtale Højrekandidatens Navn højt og tydeligt. Der blev af Valgbestyrelsen spurgt: Hvem stemmer du paa? Og saa skulde han højt og tydeligt sige Kandidatens Navn.

I 1901, da der var Valg til Folketinget, blev Krabbe stærkt angrebet paa Grund af Datteren, Fru Wildenraths

Stilling i Sønderjylland. Paa Vælgermødet i Ulstrup var Far som sædvanlig Dirigent. Der kom saa en for Far fremmed Mand (Socialdemokraten Oscar Jørgensen) og bad om Ordet, men Far sagde: Først skal Kredsens Vælgere have Ordet. Imidlertid fik Oscar Jørgensen Ordet og talte kraftigt for Krabbe, saa Far og et Par andre Refsnæs'ere blev saa begejstret, at de tog med til det store Møde paa Postgaarden. Salen var stuvende fuld af Mennesker. Krabbe kunde ikke komme igennem til Talerstolen, men O. J. sagde: Lad mig! Saa albuede han sig frem, og de andre gik i hans Kølvand.

Da Krabbe saa i 1910 om Efteraaret gik af som Forsvarsminister og tog Kammerherrenøglen, blev Far meget ked af, at han nedlagde sit Folketingsmandat; thi han sagde om Krabbe: Vi har været med til at bekæmpe Ordensvæsenet, men Krabbes Udnævnelse er et kgl. Prærogativ. Far foretog endda en Rejse op til Hald for at bevæge ham til at stille sig igen, og han støttedes heri af gamle Kobbersmed Reesen i Kalundborg. Krabbe vilde naturligvis ikke, men var glad for Vennebesøget; og det var ikke første Gang, Far var Gæst paa Hald. En Gang, han var deroppe, spurgte Fru Krabbe om Aftenen: Hvad plejer De at spise om Morgenen, Rasmussen? Havregrød, sagde Far. Saa sendte de næste Morgen tidlig en Rytter til Viborg for at hente Havregryn.

Til Fars 40 Aars Jubilæum (1907) havde Krabbe sendt følgende: »Paa denne Deres Jubilæumsdag sender jeg Dem en hjertelig Lykønskning med Tak for trofast Venskab og med dyb Erkendelse af Deres rige Fortjenester af Ungdommens Løftelse og Folkets Fremgang.

Deres hengivne

Christoffer Krabbe«.

Saa blev Ove Rode Kredsens Folketingsmand. Ogsaa ham var Far Stiller for ved hvert Valg.

Ove Rode sendte mig følgende Brev: Jeg var meget

ked over, at jeg ikke kunde komme til Søren Rasmussens Begravelse. Men Arbejdet med Fragt- og Majsspørgsmaalet, som s k u l d e afgøres i Lørdags, gjorde mig det umuligt. Jeg haaber imidlertid, at De fik en Hilsen fra mig, som jeg adresserede til Deres Svoger, da han jo er bosat i Ulstrup. Jeg har det allersmukkeste Indtryk af Deres Faders Person og Virksomhed, og efter at han havde set mig lidt an, viste han mig altid saa megen personlig Venlighed og Tillid, at jeg maatte være ham megen forbunden derfor. Han hørte til de Skikkelser, som det for en Politiker var en Oplevelse at møde og en stor Tilfredsstillelse at vinde ind til. Han maa blive overordentligt savnet paa Refsnæs og i hele Kalundborgkredsen. Maa jeg bede Dem hilse Deres Hustru og andre Venner fra

Deres hengivne

O v e R o d e.

Far var Valgmand ved alle Landstingsvalgene fra 1870 til han som 77-aarig — netop paa sin Fødselsdag, 21. Maj 1915 — deltog i det sidste Landstingsvalg, han oplevede, og ved det radikale Venstres Prøvevalg var han Genstand for stor Opmærksomhed.

Ved et Landstingsvalg i Roskilde ønskede Socialdemokratiet at vælge Fabrikant Lewinsky, Kalundborg, men de manglede een Stemme, hvorfor de spurgte det radikale Venstre' om de vilde afgive en Valgmand. Far rejste sig straks og tilbød at stemme for Lewinsky, som han kendte som en god Mand.

*

Husmandssagen havde hans Interesse, saaledes som jeg tidligere har berørt. En af hans Venner, Højskoleforstander Anders Jørgensen, Høng, havde jo faaet Tanken om Husmandsrejserne (se derom i Tormod Jørgensens Bog: »Anders Jørgensens Erindringer«). Anders Jørgensen skulde ordne Rejserne, Far blev den første Rejseforer for det første Rejsehold af danske Husmænd. An-

ders Jørgensen havde bedt Far om det, vel nok fordi Far havde Interesse for Sagen, en kvik og livlig Mand — en god Fører.

De sidste Aar.

Omkring ved Juni 1913 var Mor blevet meget syg, angrebet af en heftig Lungebetændelse, og vi Børn blev kaldt hjem til hendes Sygeleje. Der laa hun dødssyg og dog smilende saa kærligt til os. Glad, naar vi sang en af de kære, kendte Salmer eller bekendte Troen og bad Fadervor. Hun, der havde sunget saa meget og saa dejligt, kunde nu ikke mere synge, men hun fulgte inderligt med, det kunde man se, og det kunde man mærke paa hendes Haandtryk.

Mandag den 9. Juni 1913 døde Mor, 65½ Aar gl. (f. 14. Decbr. 1847).

En af de gamle Elever (Red. S. Rasmussen, »Kalundborg Folkeblad«) skrev samme Dag, som Mor var død: »Med Sofie Rasmussen er en af de ædleste Kvindeskikkelser, jeg har kendt, gaaet bort. Jeg mindes hende, da jeg som 6—7 Aars Dreng sad i den lille Skolestue og hørte hende fortælle Historier for os Børn. Som hun kunde fortælle! Da var hendes Ansigt et stort Smil, og hendes dejlige Øjne viste Humør og Glæde. Og jeg husker hende ved vor Morgensang og vor Morgenbøn. Jeg ser hendes yndefulde Skikkelse, som hun stod med Ansigtet vendt mod Morgensolens Lys, bøjende Hovedet og bekendende Troen og Fader vor. For mange gamle Elever vil disse Morgentimer staa lyslevende til deres Dages Ende. Og midt i den lyse Morgensol vil de bestandig se Sofie Rasmussens ydmyge, ædle Skikkelse. Hvor var hun mild, og hvor var hun god. Der var saa underlig fredfuldt i hendes Nærhed. Stille og beskeden var hendes Fremtræden — alt det opstyltede, usande var hende imod; men sad hun i Vennelag, da talte hun muntert og livligt, og da var hendes Tale som en sprudlende Kilde, der kom fra et rent, varmt Menneskehjerte. — Hun talte aldrig ondt om an-

dre. Hun var saa overbærende og god i al sin Færd og al sin Virken. Hun var sin Mands gode Engel lige fra den Tid, da de som to unge nygifte sad i de smaa Stuer og knapt havde det daglige Brød. Da det saas, hvad de to evnede, da Velsignelsen strømmede ind over deres Liv, og mange flokkedes om dem, da bøjede Sofie maaske endnu mere ydmygt sit Hoved i en Tak til Gud. Hun var Hjemmets lyse, gode Aand, der kun spredte Glæde og Solskin omkring sig. Hun var et Arbejdsmenneske som faa. Naar Skoletimerne var forbi og Børnene borte, sled hun i de mange Regnskaber, og ofte blev det sent, før hun kom til Ro. Hun var som en travl Arbejdsbi, der havde saa meget at skulle have udrettet, før Livet sluktes. Hun hjalp sin Mand i alle Livets Forhold. Hvor de to Mennesker var levet sammen i inderlig Forstaaelse. Søndag efter Søndag fulgtes de ad til Ubberup Valgmenighedskirke. Og da Sofie blev svagelig og ikke mere kunde taale Køreturen derhen, maatte Rasmussen alligevel af Sted for, naar han kom hjem, at fortælle Sofie alt, hvad han havde hørt, og Indtrykkene, han havde modtaget i Kirken.

En mægtig Betydning har dette Hjem haft for Refsnæs Sogn. Hundreder af unge er gaaet ud derfra, og stadig er Virksomheden vokset. Mange gamle Elever staar i Dag med Taarer i Øjnene og tænker paa alle de gode Minder om hende, der gik bort. Hun tog dem først ved Haanden, da de begyndte deres Skolegang i Ulstrup Friskole, og hun slap aldrig den Haand, som tillidsfuldt blev lagt i hendes. Hun fulgte de gamle Elever i Tankerne, og det frydede hendes Hjerte, naar hun saa dem igen ved Aftenskolens Møder.

Fra mange, mange Hjem langt ud over Refsnæs' Grænser vil der ved hendes Baare lyde en Tak for alt, hvad hun levede og virkede. Hendes Liv blev et lysende Eksempel Hvor vil hun blive savnet i Hjemmet, men mest af ham, Ungdomsvennen, gamle Lærer Søren Rasmussen. Thi som Aarene randt, blev Kærlighedens stærke Baand

knyttet mere og mere inderligt mellem dem. Her kan man sige, at Kærlighedens Varme ikke blev sat til under Livets skiftende Kaar, men den blev mere og mere til en klar og ren Ild, der lyste over deres Livsvej. Nu er hendes Vej endt, og fra alle, der kendte Sofie, vil der lyde en Tak for, hvad hun lærte dem gennem sit Ord, sin Virken og hele sit Liv.«

En anden gammel Elev, Friskolelærer Svend Lundgaard, skrev bl. a. i »Baunen«:

»Hun var Lærerinde for de smaa Børn, men Betegnelsen Lærerinde passer ikke paa hende. Hun var som en Moder for Smaabørnene, det var som et andet Hjem for dem, kun at de her hørte Eventyr, Historier og bibelske Fortællinger og lærte mange Sange . Skolen var i Dagligstuen, hvor man sad omkring Bordet eller paa Gulvet. Nej, det lignede ikke en Skole. Hjemmets Barndomsliv fortsattes paa en — jeg vil bruge Udtrykket — livsalig Maade. Jeg kan i alt Fald ikke tænke mig nogen skønnere Maade at begynde Skolelivet, og jeg er vis paa, at saadan burde det være i alle Skoler for Smaabørn, saa faar alle Skolefolk sige, hvad de vil.

Undervisningen var ikke »objektiv«. Baade Sofie og Søren Rasmussen fortalte det, de levede i og levede paa. I den Skole drog vi med Thomas op for at ville dø med Herren, vi var med Peder i Forgaarden og gik ud og græd med ham, vi stod i Land og lyttede til Ordet fra ham i Baaden. Vi drog med Luther til Worms. Sofie Rasmussen var en Tjener for Hjemmene og for alle, hun kom i Berøring med. Hun talte aldrig selv derom, men saadan opfattede hun sin Gerning. Hun var saa rig paa Kærlighed og Mildhed. Hun var saa lys og fager, ogsaa som gammel Kone, og saa var hun gudhengiven og stærk. — — —

Sofie Rasmussen lignede Folkevisens Dronning Dagmar, saa det var ikke tilfældigt, at Friskolekredsens Venner derude paa en Sølvkrans lod indskrive: »Hun kom uden Tynge, hun kom med Fred«.«

Ved Mors Begravelse den 16. Juni 1913 talte Pastor Carl Koch smukt om hende. Hendes sjældent klare Sjæl og Tanker, hendes Arbejdsevne og ydmyge, varme Sindelag, hendes Gerning som Lærerinde. Desuden talte Far, Pastor Faber og jeg. Far blev ved at virke ved Friskolen, men hans Arbejdskraft var nu ikke saa stor. Han havde let ved at digte Sange, særlig til Mor skrev han ud fra sin Taknemlighed og Lykkefølelse ved at have vandret Livet sammen med sin Ungdomselskede.

Da Far 13. Febr. 1916 lukkede sine Øjne, var det i fuld Forvisning om at gaa ind til sin Herres Glæde — hjem til Mor. Alle Bladene i Amtet bragte lange Nekrologer, enkelte sendte Ekstra-Nummer ud. I »Baunen« og »Højskolebladet« stod lange Artikler. I »Politiken« skrev Charge d'affaires Per Faber:

»En gammel radikal Venstremand, Friskolelærer Søren Rasmussen, i Ulstrup paa Refsnæs er død, henved 78 Aar gl.

Søren Rasmussen, der var en af de ældste Friskolemænd her i Landet, begyndte sin Løbebane som Snedkersvend, men senere kom han paa Tangs Seminarium (Blaagaard) og blev grebet af Grundtvigianismen, og Trier i Vallekilde, der havde faaet Øje paa den unge begavede Mand, fik ham til Refsnæs, hvor han virkede til sin Død.

Paa sin Egn blev han en af de ledende. Hans utrættelige og selvfornægtende Energi, hans usvigelige og altid redebonne Hjælpsomhed, hans ubestikkelige Hæderlighed gjorde ham selvskreven til at være med overalt, hvor der overhovedet skulde foretages noget. I mere end en Menneskealder var han Sogneraadets Formand, og han deltog i Ledelsen af kort sagt samtlige de lokale økonomiske og politiske Sammenslutninger, som overhovedet betød noget. Han var som en Slags Bedstefar for hele sin Egn.

Men den Agtelse og Hengivenhed, han nød overalt, steg ham ikke til Hovedet, og hans demokratiske Frisind, der havde staaet sin Prøve lige siden Krabbes første Op-

Kalundborg Folkeblad.

Udgivet af en Kreds af Venstremænd

Nr. 36 A. Søndag den 13. Februar 1916. 9. Aarg.

Friskolelærer Søren Rasmussen død.

Lidt Biografi.

Søren Rasmussens Deltagelse i det offentlige Liv

træden i Kalundborgkredsen, holdt sig usvækket op i hans høje Alderdom. Han betragtede det som en Ære, at det blev ham, der som radikal Valgmand kunde sikre Lewinskys Valg ved at give Socialdemokratiet den manglende Stemme. Han var en af de trofaste, der aldrig sveg sin Ungdoms Idealer.

Mange og svære Sorger har i Aarenes Løb ramt det lille Hjem paa Refsnæs, men Søren Rasmussen og hans elskede Hustru stod det altsammen igennem med en ukuelig Taalmodighed og Udholdenhed, hvorom der gik de smukkeste Frasagn langt ud over de snævre Sognegrænser. Efter Hustruens Død for nogle Aar siden begyndte ogsaa Søren Rasmussen, den gamle Kæmpe, at skrante.

Ved hans Baare vil Demokratiet sige ham den sidste Tak for alt, hvad han og hans Hjem, i hvilket nu en Datter og en Svigersøn fortsætter Traditionerne, har været for Frihedens Sag, som til det sidste blev ham hellig og dyrebar. Per Faber.«

I Dansk Friskoleforenings Aarsberetning skrev Forstander Jens Nylev bl. a.:

»Med ham og hans Hustru, Sofie, er et Par sjældne og ejendommelige Mennesker gaaet bort, og Friskolen har mistet et Par af sine bedste og mærkeligste Personligheder. Begge syntes som faa skabte til det Arbejde, hvori de aandede og levede. — — —

Rasmussens Virksomhed paa Refsnæs blev ikke alene lang, men ogsaa velsignelsesrig. Friskolen blev Midtpunktet for en aandelig Vækkelse, som kun var lille og spæd, da han i 1867 begyndte, men som under hans og hans Hustrus Hænder voksede til et kraftigt Aandsliv, som har sat sine dybe Spor blandt Befolkningen derude. Det er en Selvfølge, at Rasmussen og hans Hustru var med, da Valgmenigheden i Ubberup blev dannet (1893), og selv som gamle tog de Søndag efter Søndag den 2 Mil lange Vej for at komme i Kirke i Ubberup og for at besøge de-

res gamle Ven, Holm paa Ubberupgaarden.

Under alt, hvad han paatog sig, var han dog først og fremmest Friskolelærer. Hans gamle Elever fortæller, at ingen kunde fortælle som han og faa Børnenes Hjerter og Øren til at lukke sig op. Det kunde han, fordi han selv i høj Grad var et barnligt Menneske, oplyst af Guds Aand til at tale til Barnehjerter.

Men sent vil Søren og Sofie Rasmussens Navne glemmes paa Refsnæs. Mange tænker paa dem med Tak. Ogsaa »Dansk Friskoleforening« takker dem for trofast Arbejde i Friskolens Tjeneste og for den Gæstfrihed, de altid udviste, naar vi her fra Sjælland stævnede til Møde i deres Hjem. Nu er de borte, men deres Minde skal leve.

Jens Nylev.«

Jordefærden.

Fra nær og fjern strømmede Folk til, og »Kalundborg Folkeblad« opgiver, at der deltog 500 Mennesker. Refsnæs'erne var naturligvis i Flertal, men hele Kalundborgegnen og Kalundborg var stærkt repræsenteret, ligesom mange Friskolelærere, Vallekilde Højskole.

Maaske kan nogle af Kransene give et Indtryk af hans Virkeomraade og derfor nævnes enkelte: Skolebørnene, De unge paa Refsnæs, Den sjællandske Afdeling af Dansk Friskoleforening, Vallekilde Højskole, Ubberup Højskole, Ubberup Valgmenighed, Ubby Friskolekreds, Refsnæs Friskolekreds, Aarby Friskole, Ellede gamle Friskole, Ellede ny Friskole, Refsnæs Sogneraad, Holbæk Amts Sogneraadsforening, Indenrigsminister Ove Rode og Frue. Refsnæs Mejeri, Refsnæs Sparekasse, Kalundborg Afholdshjem (Kalundborgkredsens Afholdsforening mødte med Fane), Refsnæs Brugsforening, Kalundborg og Omegns Bank, Lærerpersonalet ved Gentofte Skole, Samsingerne: Skolebestyrer Blegvad, Fabrikant Harald Lund og Pastor Schjørring. »N. I. O. G. T.«s Fane og Refsnæs Skyttekreds floromvundne Faner paraderede.

Fars Jordefærd (efter Skildringer i Bladene og efter senere Optegnelser).

Kisten stod i den lille Skolestue. Ved Hovedenden var rejst et lille Alter med en hvid Kristusfigur i Midten, omgivet af Grønt, Blomster og Lys. Alle de mange Blomster og Lys passede saa godt til ham, der hele sit Liv havde elsket Blomster og alt skønt. Da Pastor Kiørboe havde bedt, talt Hans Rasmussen; og i Forsfamlingsbygningen, hvor den egentlige Sørgehøjtidelighed begyndte, talte Sønnen Bent Rasmussen om Faderens Betydning for Hjemlivet og Skolen. Derefter talte Pastor Fa b e r og Pastor K o c h, som skildrede S. R. som den tro Tjener. Han bar sit Hoved rankt og kækt. Han var saa selvstændig og saa frimodig. Han elskede Fællesskabet, men kunde godt staa ene. Han var saa frisindet og virkede frigørende paa Mennesker. Han havde rige Evner og stort Menneskekundskab. Han kunde se skarpt og klart paa Menneskene. men Kærligheden var den samme. Han lagde sit Humør, sit lyse, friske Sindelag og sin Poesi ind i Friskolen. Han var en ualmindelig kæk og fri Natur. Han virkede altid saa forfriskende og opmuntrende.

Pastor K i ø r b o e: S. R. var en Mand med Barnetro. Det mandige laa deri, at han aldrig var bange for at sige sin Mening til Venner og Modstandere; thi han vilde aflægge sit Vidnesbyrd sandt og ærligt.

Friskolelærer H. R a s m u s s e n, Ellede, og Højskoleforstander O l e S t e v n s, Kvissel, bragte Slægtens Tak.

Forstander J. N y l e v bragte Friskolens Tak.

Friskolelærer H. R a s m u s s e n, Ulstrup, bragte S.R. sidste Hilsen og Tak for Trofasthed og Vennesing og kærlige Tanker gennem de mange Aar.

Red. S. R a s m u s s e n, Kalundborg: Det, du gav os at leve paa, er ogsaa til at dø paa. Du kunde tilsidst sige: »I skal ikke være bange for at dø, jeg ved, hvor Vejen gaar hen«.

*

Man begyndte hurtigt i Forældrekredsen og blandt Vennerne at tale om at rejse en værdig Mindesten for de kære to, Søren og Sofie Rasmussen, der grundlagde Friskolen paa Refsnæs og blev der til deres Dødsdag, og som blev Banebrydere for Friskolerne i hele Vest- og Nordvestsjælland. Far havde ogsaa været mange Gange ude for at tale for Friskolesagen. Han hørte til det første Hold af Mænd, meget forskellige i Uddannelse og i det Ydre, men alle var de glødende begejstrede for det grundtvigske Livssyn, for det levende Ords Magt, for Friskolen. De kunde »live op«, hvor de kom, baade blandt Børnene, de unge og ældre.

Det var de derude paa Næsset ogsaa enige i, at Mindestenen burde staa oppe ved Friskolen, hvor de havde haft deres Virke. Saa talte man »Sten« paa Refsnæs vistnok i flere Maaneder. Een havde set en smuk Sten nede paa Græsbjerg, en anden paa Sandaas, og hvad ved jeg — der var blevet mange, om de alle skulde benyttes, men Overdommeren i denne Sag var naturligvis Hans Rasmussen, Fars Afløser. Han havde et meget sikkert Øje for, hvad der var smukt. Saa fandt han den rigtige nede paa Gaardejer Kristian Madsens Mark i Aagerup, ejendommeligt nok nær ved det Sted, hvor Far begyndte i 1867. Det var en ordentlig Kammerat, som menes at veje 6500 Pd.

Det blev bestemt, at den skulde være færdig og afsløres ved Friskolens 50 Aars Jubilæum den 9. Septbr. 1917. Billedhugger Nielsen fra Kalundborg fik Arbejdet overdraget og udførte det med stor Omhyggelighed.

Smukt staar den nu i Friskolens Have og bærer følgende Indskrift, tegnet af Kunstmaler Troels Trier, Vallekilde:

MINDE OM

SØREN OG SOFIE RASMUSSEN,

DER BEGYNDTE DEN FRIE SKOLEGERNING

PAA REFSNÆS 9. SEPTBR. 1867.

„Hvo sig forlader paa Himlens Gud,
Ham skal ingen Fare skrække;
Thi alles Hjerter staar i Guds Haand,
Han leder dem som Vandbække."

Rejst af Venner og gamle Elever 9. September 1917.

Ved Afsløringen talte Hans Rasmussen, Pastor Koch, Højskoleforstander Povl Hansen, Vallekilde: Dette er en af de ældste Friskoler. S. R. havde et stort, varmt Hjerte.

Kun faa Ord har jeg nævnt fra Mærkedagene, men derom kan man se nærmere i Kalundborgbladene. — Søren og Sofie R.s Minde lever hos gammel og ung paa Næsset og i Egnen.

Igennem foranstaaende tror jeg, at der er kommet et rigtigt Billede frem af de to, selv om det kunde være gjort bedre og meget mere udførligt. Deres Gerning fortsattes af Datteren Anna og hendes Mand, Hans, hvis Far iøvrigt ligesom S. R.s hed Rasmus Pedersen og var Gaardmand.

H. R. døde 1928 — ogsaa for ham satte Beboerne Minde med Tak for hans gode Virke.

Nu har deres Søn, Vagn Rasmussen, og Hustru, Ella, Friskolen, men A. R. arbejder stadig med.

Folk skal dø, Fæ skal dø,
men eet skal aldrig dø:
Mindet over en død.